

Mihai Sporiş

**DE VORBĂ CU...
LUCIAN BLAGA**

Mihai SPORIŞ

n. 1951, 24 iunie, Robeşti, Vâlcea..

Cărți publicate:

Amprente în Marmura Istoriei, 1997

Miracole, 1997

Provocarea Tânărului, 1997

Strigăt din Pustiu, 1998

Jocuri (poezie), 1999

Crăciun... Ascuns, 1998

Trecerea... Paștelui, 1999

Mitologie Românească, 2000

Spiritul Civic (patru vol. în colab. cu N. Sporiş),
1999-2006

Răscumpărarea Cuvântului, (poezie), 2002

Fiat Lux, 2005

Zorlescu, (în colab. cu P. Cichirdan), 2005

Omul Trebuie Iubit, 2006

Hidrocentrala Lotru, 40 de ani de la începerea lucrărilor (plus colab.), 2007

Printre oameni și cărti, 2011

Moravuri și nărvăvuri-români și Europa, 2011

Semne și sensuri ale sacrului în arta lui Constantin Brâncusi, 2012

Oltenia de sub Munte-Repere Vâlcene vechi și noi, 2015

Undeva în Loviștea eternă-povestea unui neam de moșneni (în colab. cu N. și Gh Sporiș),
2015

ISBN 978-606-8701-18-9

786068 701189

ISBN 978-606-8701-18-9

De vorbă cu...Lucian Blaga

Tehnoredactarea   Simona Maria KIS
Coperta: Leontina CICHIRDAN

Coperta I   Casa Memorială din Lancrăm
Coperta IV   Mihai Sporiș la Biserica din Lancrăm,
                            9 mai 2016

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SPORIȘ, MIHAI**

De vorbă cu...Lucian Blaga / Mihai Sporiș. - Râmnicu Vâlcea: Intol Press, 2018

ISBN 978-606-8701-18-9

821.135.1.09

Tipărit la KITCOM, Verguleasa, Pogănu, Olt, decembrie, 2018, în 100 exemplare, Ediția 1

Copyright © 2018 Editura Intol Press din cadrul SC Intol SRL
str. Calea lui Traian 169, bl.5, sc.E, ap.3, tel(fax) 0250 736615, tel: 0350 401 254, 0746.029.824 Reg.Comerțului J38/ 442/ 1993. E-mail:
cichirdan@yahoo.com

MIHAI SPORIŞ

**DE VORBĂ CU...
LUCIAN BLAGA**

Editura INTOL-PRESS, Râmnicu Vâlcea, 2018

Răspuns la întrebări (încă) nepuse

Întrebările vin spre noi când nu te aştepţi și le dai răspunsul dacă acesta este solicitat imperativ, când, și cum poți. De multe ori răspunsul zăbovește în imposibilitatea de-a-l da, poate în interdicția impusă iar întrebarea plutește... aşa în ceața, încă neridicată peste incertitudini. Uneori faptul de-a răspunde îți cere apriori răspunsuri întrebărilor pe care îți le pui. De ce? De ce acum? De ce eu? Nu cumva întrebarea, venind din prea înalt, pusă mai multora (vezi spațiul culturii!), cere o anume reținere, o smerenie asumată? O simetrie a părților, dintr-o întregire, ar impune o mai bună cumpănire a celor ce intră în dialog. Ce anume îți poate da legitimitatea să stai, de la egal la egal, într-un dialog cu alt om, cu spiritul operei lui? O întreagă frământare interioară se pune atunci în funcțiuie. Cauți propria-ți justificare în argumentele din exterior să-ți convingi sinele să te lase să răspunzi întrebărilor venite de departe, din înalt, din adânc, uneori intuind întrebările nepuse care sigur vor veni, în legătură cu ceea ce vei face. Este aici problema capului care problematizează, uneori complicând lucrurile, mă-rind inhibițiile, strivind, copleșind, paralizând toate timiditățile, ori aliniindu-le precum roboții războaielor lumii, precum ascunșii soldați de teracotă prin hrubele istoriei. Cu inima? Este altceva! Ea are vibrația rezonanței și „știe” imediat simetria, jumătatea căutată. Prin ea se poate intra în conexiune tainică

cu ceea ce iubești. Poți să rămâi ascuns, nemărturisit, într-o contemplație anume. Poți încerca această beatitudine, poate egoistă, ținând-o numai pentru tine?

Firea noastră, cu anume deschidere spre oameni, nu poate să nu-și mărturisească iubirile câștigate să înfrumuseze viața. Dar și rezonanța invocată fără o motivare de un anume fel poate fi doar o vorbă în vânt, prin care nu se poate vădi sentimentul. De ce l-am iubi pe Lucian Blaga (spirit și operă!)? Pentru că l-am cunoscut (citindu-l, dospindu-l, înțelegându-l...) pe cont propriu, dar și ajutați de o armată de exegeți, și mai ales, având răbdarea să-l citim și recitim, revenind la vârste diferite *peste întreaga lui operă*. Dar nici acesta nu poate fi un argument convingător, pentru că rezonatorul putea să aleagă alt poet-filosof, altă operă, alt acord în natura încunjurătoare! Cum să te reacordezi când dinainte există o dragoste dominantă? Mediul de comunicare are subtilitățile lui și nu ști cum se poate isca o iubire nouă. Oricum vom recunoaște că o anume „înrudire” micșorează distanțele și facilitează noile conexiuni. Cercetându-te - ce bine sună îndemnul socratic despre cunoașterea de sine, formulă completată cu ceea ce de regulă uităm: cunoaște-te pre tine și... *vei fi!*-, observând interlocutorul, poate fi intuită o anume mutualitate. Întrebarea pe care o ne-o punem, pentru că inima celui plecat bate pe alt tărâm, este: ce numitor comun am putea invoca pentru alegere lui Lucian Blaga și a operei lui, pentru demersul unui dialog virtual?

Ne-am născut în vecinătatea munților, în familii cu copii mulți. Lucian Blaga fiind al nouălea, partenerul lui de dialog , al optulea. Stăbunicii materni îmi veneau din Gura Râului, pe unde se slobozea Cibinul să răcorească Sibiul, și erau din neam de preoți, cum preoți, ierarhi înalți vor fi fost și cei ai poetului. Când eram mic, înrâurit de mama și bunica... *mă făceam popă*,

dar vremurile fiind potrivnice (n.1951) nu am urmat studiile necesare, precum poetul. Am fost într-un continu du-te vino între Valea Oltului și a Mureșului să urmez gimnaziul și liceul la Hunedoara, venind din Loviștea natală. Studiile inginerești le-am făcut la București unde mentor într-ale hidroenergeticii ne-a fost chiar profesorul Dorin Pavel (nepotul de la sora cea mare, Letiția, a lui Lucian Blaga; mormintele lor sunt unul lângă altul în Lancrăm!). Am avut ca proiect de diplomă, pentru examenul de stat : Amenajarea hidroenergetică a râului Sebeș. Voi fi slujit patruzeci de ani hidroenergetica românească (Dorin Pavel fiind considerat părintele întemeietor!), în Amenajările Lotru și Olt. Acum Uzina electrică de la Ciunget, din cadrul Amenajării Hidroenergetice Lotru, poartă numele Dorin Pavel. Am iubit disciplinele tehnice și voi fi constata și notele maxime ale lui Lucian Blaga la matematică-algebră și geometrie, luate la bacalaureatul de la liceul brașovean *Andrei Șaguna*. Acolo va fi fost chiar profesor de matematică – fizică și fratele său mai mare (mort în primul război mondial!), Tit Liviu.

Contextul a fost favorabil punerii în acord, dar rezonanța pentru a se realiza, avea nevoie de mult mai multe. Cum să îți declari iubirea față de Lucian Blaga, când Eminescu devenise un absolut în referențialul public, considerat intangibil? Nu am negat niciodată marile valori ale neamului. Dar ne-am permis libertatea să iubim altfel pe Lucian Blaga, mai încocace pe Nichita Stănescu și pe Marin Sorescu. Ne-am detașat de Eminescu ca de un spirit genial, întemeietor, deja demult lucrător în noi (ca un soft de operare, tăinuit !), să-i putem aprobia – generație înnoită! – pe Lucian Blaga și Constantin Brâncuși. Greaua misiune, dar mijlocită de niște călăuze credibile, citoare mai altfel ale spiritului culturii lumii și a specificului românesc, a devenit posibilă.

Am primit cărțile poetului-filosof, ca pe niște daruri, unele fiindu-ne oferite de prietenii cunoscători a ceea ce ne plăcea. Cărțile ni le-am făcut prietene, uneori sfătuitoare, încât am început să ne simțim cu o datorie neîmplinită. Aceea de-a nu fi mulțumit cumva autorului. Oare nu greșim când nu recunoaștem că spiritul unei opere rămâne viu cât încă aceasta își produce efectele în trăirea noastră? Atunci ce ne-ar putea opri să vorbim cu spiritul poetului altfel decât printr-o pomenire în bunul obicei al ritualului creștin ortodox? Iată niște motive să mărturisim aici că ne-au provocat tâlcurile și am căutat peste tot dezlegările. Să spunem că aşa am înțeles, repede, că cele de sub soare îl absorb, iar cele din adâncuri îl restituie. Că munții Lotrului au dat consistența ingineriei, împlinind oamenii pentru munca apelor. Că apele din izvoarele cristaline cară însozirea prin curgeri subterane și acolo, dintr-o luciferică taină altfel de curgeri slobozesc din întunericul-beznă, lumina orbitoare. Că aceeași munte cu văi limpezi ne-au dat refugiu (precum „bandiților” de partizani!), să stăm la taifas cu ideile ținute în cătușe ale unei armate de damnați (interziși, exilați, ori trecuți dunga lumii noastre!). După 1990, ne-au intrat în case, și pe ușa din față : Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Nichifor Crainic, Vasile Militaru, Vasile Lovinescu, I. D. Sârbu, Gh. I. Brătianu, alături de mulți alții. Tot prin 1990 însozii Lucian Blaga a poposit cu interzisa *Luntrea lui Caron*, treând Styxul... Înapoi. Prin 1995, la centenarul nașterii poetului a fost editată la HUMANITAS, prin inițiativa datornicei, Academia Română (datoare cu o reabilitare, după excuderea din rândurile ei în perioada jenantei rătăciri a drumului!), cu susținerea financiară a Ministerului Culturii : „Lucian Blaga-Opera Poetică”. Am primit-o ca pe un dar special și atunci s-a trezit acel daimon care nu îți dă pace până nu îți mărturisești altfel iubirea și nu oferi ceva memoriei celui prețuit. În cer-

curile, în care ne roteam mai liber ideile, am dus des vorba despre Lucian Blaga. În revistele la care aveam acces ne-am amintit cu o anumită frecvență de el. Îl vom fi dus, un altfel de academician, în „Academia de sub pământ” (după spusa lui Petre Pandrea!), organizată la Ocnele Mari, ca un cerc informal recuperator (*Al celor ce nu mai sunt!* Ca răspuns la una din întrebările lui Nichifor Crainic...). În 8 iulie 2015 – cu ocazia festivalului național de poezie „Vasile Militaru” îl vom fi citi „discursul de recepție”. În ziua de 9 mai, 2015, la Lancrăm, vom fi poposit cu „seniorii” (membrii unei asociații culturale de prestigiu!), să-i dăm semnul neutării.

Ideea acestei cărți, ca un dialog virtual cu întrebările din poemele volumului amintit și câteva refecții provocate, a venit mai demult, însă avea nevoie de un imbold, în care nu doar inima să hotărască și atunci am căutat susținerea, dacă s-ar fi putut, chiar de la spiritul interlocutorului. și am găsit-o! În „Neamul Românesc”, ziar ce domina cândva opinia publică românească, în numărul din 1 Mai 1919, Nicolae Iorga, elogiind pe Lucian Blaga ne îndemna să răspundem întrebărilor, provocărilor și să ne nutrim forțele din fondul binecuvântat al neamului – în care acum Lucian Blaga este un temei inconfundabil. Spunea marele istoric și patriot, referindu-se la „Poemele luminii”: „... filosofie care leagă împreună, ca în cele mai bune produse ale poesiei din toate timpurile, toate aspectele din afară ale naturii și, înăuntru, toate mișcările prin care - și noi o parte din imensitate, din veșnicie, și astfel părtași la incomensurabilitatea și nemuririle ei – îl răspundem.” îl răspundem! Când? Cum? Vorbind însă despre nutrire, de multe ori tainele ne iau în stăpânire și încercăm eliberarea. Un dialog virtual cu duhul interlocutorului, în fața lumii, credem că poate fi calea de eliberare a gândurilor, altfel pot să cadă în uitarea din temniță închisă definitiv a sertarului. Despre taine, mai

spune Iorga: „Tainele nu se prind niciodată, căci avem un singur chip a le prinde: să le trăim.” Iată!, ne-am zis atunci, dialogul trăit cu lumea de față, în care spiritul întrebă și noi răspundem, poate fi o împrospătare a trăirii poetului și spre folosul tuturor martorilor.

De vorbă cu Lucian Blaga este o carte de omagiere a poetului-filosof, cu ocazia centenarului marii uniri, amintindu-ne că el însuși va fi dăruit *Poemele luminii* momentului astral al zilei zilelor românilor. Aflăm acest lucru din *Hronicul și cântecul vârstelor* (Ed. HUMANITAS, Buc.2012, p.246), din cele conseminate de însuși Lucian Blaga: „Ziarele și revistele bucureștene începură a se ocupa de *Poemele luminii* și de *Pietre pentru templul meu* ca de un dar pe care Ardealul îl face României în ziua marii uniri”. Răspunsurile noastre la întrebările poemelor s-au dat încă din 2016. Am ezitat, dintr-o anume pudoare, să le publicăm. Revenind asupra *Hronicului...* ne-am reamintit ezitarea, dar și imboldul în publicarea, din 1919, a volumului *Poemele luminii*. Să reamintim aici mărturia partenerului nostru din dialogul virtual, despre evenimentul din ianuarie 1919: „Glasul Bucovinei. Era un ziar nou ce apărea de câteva zile la Cernăuți sub conducerea profesorului Sextil Pușcariu (...) pe întâia și a doua pagină un lung articol în care Sextil Pușcariu prezintă publicului românesc *Poemele luminii* (...) se scrie deci despre volum înainte ca volumul să fi apărut. Ceasul suna gândului meu dezlegare...”. În ceea ce ne privește în 1 Decembrie, 2016, am fost la Alba Iulia să simțim bătaia inimii ei de acum și vibrația celor veniți în mod special din țara cea mare și să ne imaginăm ce va fi peste doi ani, cu ocazia marelui centenar. La întoarcere ne vom fi oprit pentru câteva lamentății în Lancrăm, în preajma lui Dorin-profesorul și a unchiului său Lucian, poetul. Aveam unele temeri. Vom fi cerut îngă-

duință să publicăm dialogul nostru. Aerul tare, al unei zile frumoase, fremăta limpede încuvintarea. Un gând s-a iscat la plecare, privind spre *Râpele Roșii* și totuși limpezimea de smarald a Sebeșului: Făceți-o! Trebuie!

Acum, când gândurile noastre vor pleca spre amprentarea tiparului, mărturisim că Lucian Blaga este autorul principal și părțașul la un gest de-a împreună, omagial, pentru o zi emblematică din istoria neamului. Unei fantome care s-ar putea numi Trianon 100, îi amintim de *tratamentul Alba Iulia*, cu cei 100.000 de participanți, acum aproape 100 de ani. Dialogul nostru nu putea să aibă mai puține întrebări/răs-punsuri... Am adăugat și promisiunea, prin câteva eseuri pro-vocate, că ne vom purta mai departe, aproape să fie cu noi, să ne inspire, să ne susțină, ca noi la rându-ne, să-l avem de pomenire.

Dialog virtual. Lucian Blaga ne întreba, așteptând răspunsurile

Întrebărilor din poemele tale? Părelnice noastre răspunsuri, aşa ca să ne mai punem la taifas... peste veac.

Locul întâlnirii noastre a fost *Opera poetică* - Editura HUMANITAS, Bucureşti, 1995 -, a ta, Lucian Blaga, adunată la un loc în veacul când ai fi împlinit ... secolul, de la nașterea din 9 mai, 1895, în Lancrămul din Câmpul Frumoasei. Vom încerca răspunsul la întrebarea pusă, chiar dacă uneori ni-l strecori pe îndelete. Alteori întrebarea, retorică fiind, atrage doar atenția. Pentru a putea fi urmărite *întrebările* la sursă, vom menționa titlul poemului, anul apariției și vom relua într-o anume formă interogația.

*

Începem cu începutul... începutului (*Lumina*, p.34, anul 1919).
Fiat lux! S-a spus, ca o poruncă și apoi ne întrebă:
1.*Dar unde-a pierit orbitoarea/lumină de-atunci – cine știe?*

Tuturor i-a fost spus! și tie!
Care-a-i pus-o-n poeme, de ea să se știe,
să avem la căpătâi
stropul luminii di-ntâi!

*

Când tăcerea stăpânește pământul, acesta stă mut, ca și tine la-nceput, parcă ținând un legământ. Și atunci se îscă întrebarea... (*Pământul*, p.36, anul 1919):

2. *N-avea să-mi spună/nimic pământul?*

Răspuns aici nu îți aduc
Fiindcă ar fi caduc.
Lipit cu urechea, supus
L-ai ascultat, și el, Pământul, a răspuns!

*

Sub Gorunul (p.37, anul 1919) te întrebi, premonitoriu, despre:

3. *O, cine știe?*

Pace sub gorun?
Un bing-bang... bănuim
În ghindă, în trunchiul bătrân
Un dor: cu este, a fost, o să fim!;

*

În liniștea din jur (*Liniște*, p.42, anul 1919), se repetă întrebarea:

4. *O, cine știe - suflete - n ce piept îți vei cânta/ (...) dorul sus grumat/ și sfânta bucurie de viață?*

Sufletele călătoare
Fi-vor povestitoare, oare?
Să dea răspunsul la întrebare?
Fir-ar să fie!
Nimeni nu știe!?

*

5. *Dar munții - unde-s? (p.46, anul 1919):*

Făcutu-s-au trupuri omenești
Golgote și pătimiri,
Cruci pe urcușuri cerești
Credinței cu tribut în iubiri;

*

La capăt de drum, uneori... *Fiorul* (p.47, anul 1919) cu întrebarea:

6. *E moartea-atunci la căpătâiul meu?/ (...) îmi numără ea oare firele cărunte?*

La capăt(poate căpătâi!) de cale personală
Polog întins sub coasa sorții
Va sta mireasa-n negru smoală
Să treci cu ea botezul... porții.

*

7. *Nu-mi presimți?... nebunia?* (p. 48, anul 1919):

De presimțit? Nu aveam cum!
Sunt pe deplin, prea dumirit acum:
Ceea ce-n viață-ți părea o nebunie
Era fior de nouă poezie.
Atunci?, sigur!, îți dau crezare:
L-ai „presimțit” pe Dumnezeu... mai mare!

*

Râzând spre soare, te constatai și te întrebai. (*Lumina raiului*, p. 49, anul 1919):

8. *Atâtă râs făr` de căldura răului?/ (...) De unde-și are raiul-/lumina? – Știi: îl luminează iadul/ cu flăcările lui!*

Te-ai întrebat, ne-ai sugerat răspunsul:
În căldura răului
În păcatul ascunsul.

Lumina raiului, în fundul hăului.

*

În altă parte ne sugerezi cu altă spusă: *Lumina harului... în fundul Tartarului!*

Apoi, zic zău! Răstălmăcind, răspunsul tău:
Soarele-nalt? Pe... Tărtărău!

*

Asculți inima, precum o scoică (*Scoica*, p. 50, anul 1919), în care freamătă o mare ciudată și te întrebi:

9. *O, voi ajunge, voi ajunge/ vreodat` pe malul/ acelei mări, pe care azi/ o simt,/ dar nu o văd?*

În marea cea mare ai ajuns
Acolo în întregul ascuns
Noima, cândva a privirii
Dusu-s-a în sinea firii!

*

10. *Vei plânge mult ori vei zâmbi?* (p. 67, anul 1919), știind - ai spus-o!, că *numa-n lacuri cu noroi în fund cresc nuferi?*

Soare și lună sunt în noi
Praf și pulbere, noroi.
Vom jeli cu lacrimi ploi
Și-n hohot râde-vom, apoi!

*

În marea pace (*Pax magna*, p.68, anul 1919) te simți îndumnezeit, dar și copleșit și îți pui întrebări:

11. *De ce-ntr-o mare de lumină mi se-îneacă eul/ ca para unei facle în văpaia zilei?*

A-L vedea pe El

Chiar de-ți pui un țel
E ca și când cu ochii ai privi în tine
Și asta nu se poate! O știm bine...

*

12. ...un glas îmi strigă ascuțit din întuneric,/ că dracul nicăiri
nu râde mai acasă/ ca-n pieptul meu?

Stau cumpănite-n orișicine
Starea de rău și cea de bine,
Un El avem și o Satană
Și... dialectic, le dăm seamă.

*

Apoi cu *Gândurile unui mort* (p.84, anul 1921), înmulțești
întrebările, parcă de ... dincolo de prag:

13. Ce-o fi acumă pe pământ?

Celor trecuți, dincolo de timp, cu, și fără vrere
Timpul nostru măsurat, la ei, n-are putere!

*

14. Dacă mai zboară, zile, veacuri și dacă pentru ele avem...
leacuri?

Acuma pe acest pământ
Multe-s schimbate, multe sunt
Cum le-ai lăsat în grai: cuvânt
Și bai ar fi atunci când... se mai schimbă
De n-ar mai fi străbuna limbă!

*

15. Dacă albinele mai zboară spre păduri?

Mai zboară roiuri de albine,
Vezi bine!

Să facă-n lege mierea...
Alta-i acum durerea:
Tăiate-au fost ... cântări, păduri:
De mult nesimț, de multele securi!

*

Din vremuri pașnice cu duhovnici răzbate întrebarea, către rugătorii de *La Mănăstire* (p.89, anul 1921), cui să-i folosească ruga?:

16. *Pentru cine?*

Pentru cine?
La mânăstire, pe pământ
O rugăciune?
Pentru cele și cei ce sunt!
Și s-au legat în curcubeu:
Gândul tău, cu gândul meu,
Grijile pentru oițe,
Suspinul din fetițe,
Dorința bătrâna de ducă...
Și multe, multe încă!;

*

Ne întrebi apoi, bănuindu-ne cititorii tăi (*Către cititori*, p.117, anul 1924) în aşteptarea celor, încă nevorbite:

17. *De unde să încep?*

De unde să-ncepi? Bună-ntrebare!
Cuvintele tale au lacrima dulce
Temutu-te-ai că... fi-vor amare?
Bine-ai purces!, la timpul cu răscrucie!

*

Pe Dumnezeu, cu calm, într-o smerenie de *Psalm* (p.118-119, anul 1924) îl ispитеști de toate cele, cu *întrebătoarele tristeți*:

18. ...*Ce era să fac?/ Să prind din văzduh sulița veninoasă/ din adânc azvărilită de altul să te rânească subt aripi?/ (...)* Ori nu dorești nimic,/ (...) nici măcar rugăciunea mea?/ (...) Dumnezeule, de-acum ce mă fac?

Pe Dumnezeu, mereu îl întrebi.
El mut, neclintit, își ascunde chipul.
Are pe cap, multime de trebi
Îl urmezi...că-i ești doar ursitul.

*

Om fiind, te-ai aplecat peste margine (*Un om se apleacă peste margine*, p.123, anul 1922) și te-ai mirat:

19. *M-aplec peste margine:/ nu știi – e-a mării/ ori a bietului gând?*

Te-ai aplecat peste o lume
peste tâlcuri de genune,
peste margini de privit
întru gând nemărginit!

*

Dar uneori, cu roluri schimbatate, vreun călugăr bătrân te cheamă să săvârșești vreo taină, poate vreun botez...(*Călugăr bătrân îmi șoptește din prag*, p .125, anul 1922):

20. *Tinere care mergi prin iarba schitului meu,/ mai este mult pân-apune soarele?/ (...)* Mai este mult?/ (...) Botează-mă cu pământ!

Soarele apune, pentru fiecare
și-ntru-n prag ne dă-nnoptare
umbra crește întreagă, fără de hotare.
Ceasul ne bate în inimi asfințitul, bătrâne!
Curg în clepsidre țărâne.

Pot să-ți ascult inima
să observ stingerea luminii
și pleoape peste marea umbră să trag...
părinte drag!

*

Fiecare răsărit de soare, fiecare deșteptare din somn, fiecare ieșire din neviață: o înviere? Pare o provocare! (*Înviere de toate zilele*, p.126, anul 1924):

21. *Învie străbunii?*

Cu noi sunt în zilele
când le spunem numele
și le trăim faptele.
Cu noi sunt, că ei ne sunt:
același lut și duh prea sfânt!

*

Ai filozofat cu *Heraclit lângă lac* (p.127, anul 1922), dar știm că ai făcut-o cu toți gânditorii lumii, arătându-ne și pe noi, rudele tale: cugetători, cu moșii demult căzuți pe gânduri, pe la Hamangia:

22. *Vreme, când vrei să iezi drumul cel mai scurt,/ pe unde apuci?*

Drumul cel mai scurt?
E drumul cunoscut!
Lângă lac, stând Heraclit
fără-înot? I-a ocolit!
Scurt e drumul gândului
pe aripa vântului
mult mai lung al înțelesului
după truda... culesului!

*

Pentru a redobândi întelesul întregului din cei doi părinți (niște alții l-au botezat: androgin, ca pe un Adam, înainte de-a-i fi luat cineva o coastă!), ar fi nevoie de-o inițiere (*Taina inițiatului*, p.133, anul 1923), uneori, *aplecat peste întrebările lumii*, să scrie o *Scrisoare* (p.132, anul 1923) cu... întrebări:
23. ...*Doamne, de cine m-am lepădat?/ ... De ce m-ai trimis în lumină, Mamă,/ de ce m-ai trimis?*

În toate cele e și-Un Tată
să dea și El zestrea divină.
Mamei?, carnea i-am luat-o!
Să fim? Ne dă și El: lumina!

*

Ştim că ai iubit... jocul. Ni l-ai povestit în cele... *Trei fețe* (p.51, anul 1919) ale lui. Toți jucăm. *Fiica pământului joacă* (p.136, anul 1924) și uneori este contradictorie:

24. *Cine mă cheamă, cine m-alungă?*

Un du-te vino este jocul,
o dialectică-povară,
nu prea ne știm norocul...
E înăuntru?, e afară?
Acu îți zic o alta:
„Uite-așa se joacă fata
Și pe stânga, și pe dreapta!”

*

Te-ai declarat *arendaș al stelelor* și ne-ai potopit cu întrebări. *Cuvântul din urmă* (p.143, anul 1924), ai vrut să-l îngropi, odată cu tine, la rădăcinile pomului blestemat:
25. *Cine mă îndrumă pe apă?/ Cine mă trece prin foc?/ De paseri cine mă apără?*

Întrebările de pe urmă?
Din pom, căzute frunze-n pragul porții
Gândul de ducă-l scurmă
Stihii-n balans, în jocul sorții!

*

Pasarea sfântă (p.153, anul 1926) – întruchipată-n aur de sculptorul C. Brâncuși, te-a impresionat și pe tine, cum va fi mișcat sensibilitatea lumii:

26. *Pasăre ești? Sau clopot prin lume purtat?*

Zburarea însăși, răspuns-a Brâncuși
Iar clopotu-i? Departe cu vesteal!
Păsării, lumea să-i fie culcuși
Despre români, să spună povestea!

*

La balanța de la *Echinoțiu* (p.154, anul 1925), unde se cumpănesc noptile cu zilele... te întrebi ce se întâmplă dincolo de cumpăna luminii cu balans:

27. *Făpturi ce-ați fost, unde vă țineți?*

În ... mai minte,
În morminte,
În memorii... cu arte,
În slovele din carte!

*

Te minunezi la chindie, în amurgul zilelor, cum umbrele se scoală-n picioare, lungi, din ce în ce mai late. *Asfințit* (p.159, anul 1928) cu întrebările lui:

28. ...se depărtează/ ce focuri vechi?/ ... Se desface - care poartă?/ ...Se deschide – care ușă?,/ ... Îmi taie drumul-care prieten?/ Îmi taie pasul - ce vrăjmaș?

Soarele a sfîntit la chindie:
culmea însângerată, ciorchinii din vie.
S-a ascuns în pâine, roșu vrăjmaș,
mâine va fi mai nou pe imaș!
După o culme: o poartă,
după o alta: ușă.
Între ele, ca o toartă
orizontul sorin, cu polen de cenușă.

*

Elegie (p.161, anul 1929), îmi răscolește o nemulțumire, ca un blestem: prea dormim de veacuri, pe noi!:

29. *În ce tărâm și-n ce somn te-ai oprit?/ Cerească sub ce iarbai rămas?*

În plaiul mioritic
în somnul ce răpune
mâncat-am somnoroase?
Deșteaptă-te române!
Acum....aaaaa! Nu mâine!

*

Drumul sfântului (p.165-166, anul 1925), vorbește de-un Gheorghe, devenit celebru în calendare, pentru că ar fi omorât niște balauri. Nu trebuia însă să se atingă și de șarpele casei, probabil același care o va fi ademenit, prielnic cunoașterii, pe străbunica Eva. De aici și ruga tinerelor fecioare, încă nededulcite:

30. *Sfântule, cum să ți-o spun?*

Spune adevărul, fată!
cu..., a fost odată:
un zmeu, poate zeu, balaur, zburător
ce setea ostoaia-n amor.

Femeie vreau a fi, cu bună casă!
Oprește-te voinice! řarpele mi-l lasă!"

*

După un sfânt, iată!, un altul! *Ioan se sfâșie în pustie* (p.172, anul 1926):

31. *Unde ești, Elohim?*

Se întreba cândva și lov
sfârșit și el de-un vechi istov,
iar duhul lui Ioan în pustie,
al meu și-al tău pare să fie!
În noi, în fiii Lui, s-a spus...
În noi! Să-l căutăm pe Cel de sus!

*

În *Sat natal* (p.179, anul 1931), în Lancrăm, te-ai întors, în 9 mai 1961, după ocolul prin lume, să te statornicești la ... „mume”, cinstindu-ți nașterea (9 mai, 1895)!:

32. *Dar de ce m-am întors?*

Te-ai întors în luna, ziua cu victoria
satului natal să-i fi gloria.
Nu după douăzeci de ani de viață,
ci la soroc, de ghem fără de ață!

*

Cum să vorbim de ... *Boală* (p.180, anul 1931), altfel, decât în spiritul unui diagnostic?:

33. *Făptură e? Sau numai vânt e?*

N-are chip, e ca o boare
Nu știi cum vine, cum dispare!
Nici leacul din străfund nu-l știm
În rostul vietii... doar trăim!

*

La hotare știai că se poate trece, precum l-a tocmit pe... Caron, barcagiul, într-un roman nu prea acceptat-de cei ce făcură un infern multora prin preajmă. În *Hotar* (p.188, anul 1933) întrebările se referă la cânturi, precum făcuse Dante, „divina” lui... *Comedia*:

34. Acum, ah de trecere cine va-începe cântarea?/ Acum, ah negrele ape cui îi dau tonul?

La Styx, ori Aheron, când da-vom vamă
cântul popesc va fi în strană.

Apoi sub chiparoși, senin
se va sfârși cu un ... Amin!

*

Uneori cuvintele noastre își întorc fața și se arată cu partea însorită. Așa se vede treaba și cu războiul unor țesături... pașnice. *Vrajă și blestem* (p.189, anul 1932), ne este doar un pretext:

35. Războiul după ușă pus/ țese singur – vezi suveica?

Pașnic e-al pânzei res-bel
cu urzeală și fuscel
bate firul dintre spete
îl întrețese pe-ndelete
îl potrivește cu ițele
mântuind ispitele...
Nu-i de fel cel belicos
Război, lucrul prea frumos?
Iar suveica? Prins cu zorul,
N-o mai văd! Dar văd covorul!

*

Semnăturile vechi poartă felurite chipuri. *Rune* (p.193, anul 1932) întrebări ne pune:

36. ... *cine vă-nseamnă, cine vă pune?/ Făpturile toate, știute, neștiute,/ poart-o semnătură – cine s-o înfrunte?*

Timpul în semne se pune
în vechile, uitate rune.

Un scrib, un cronicar, ori scriitor cândva cu nume
a încercat poveste-a spune.

Aieve erau toate, zilele-calende
cum băsim, părelnice legende!

*

Temeri de întuneric și de necunoscut. *Din adânc* (p.198, anul 1933), se ridică negura:

37. *De ce îmi e aşa de teamă - mamă -/ să părăsesc iar lumina?*

Când avem lumina-n ochi
–fie-ne de deochi!
în soare suntem, pe umeri la... tată
cu lumina-l dobândă luată!
Mamei i-am dormit în pântec,
în leagăn, în poala cu cântec.
Apoi la vremea mumei, în chindie
teamă avem de bezna-i din chilie!

*

Pe *Lângă cetate* (p.211, anul 1937), în care ceasul din turn
ora bate, un nebun, ori poate un trecător oarecare, poate să
pună o întrebare:

38. *Izbânzile cui n-au căzut?/ Și inima cui n-a tăcut?*

Trecătoare sunt toate:

în aer, pe pământ, în arderi și pe ape
clopotul din turn bate, apoi tace
se iscă în lume vreme cu pace!
Tu, poete, ai numit-o cu pricepere:
tihnă-,n mare trecere!

*

Pe câmpul alb scrierea cu negrii corbi poate însemna ceva.
Aici, *Corbul* (p.213, anul 1937) uitat, merită un blazon românesc (A.E. Poe ni-l va fi povestit pe cel de peste un ocean!):
39. ....un corb./Îl vezi, fetița mea, Ana?

Nu-l văd! Putea Ana răspunde
nu-i nici pe cer, ori flamuri... Se ascunde!
Ori poate-i osândit la anateme
de când potrivnicii l-au scos din steme!
Vulturi străini țin astăzi crucea-n cioc
și toate par fără noroc!

*

Am mai vorbit de-un fel de trezire. Cea a naturii este o *Trezire* (p.215, anul 1937), ca o primăvară:
40. *Cine vântură de pe muncel/ atâta lumină peste el?/ (...)*
Soare, soare, de ce l-ai trezit?

Peste floarea din muncel/peste turma cu alb miel
sună trâmbiți de răsună,
bucium, tulnice îngână... voia bună.
Arhanghel dă Bunavestire
Vântură puterii în fire
să se nască, iar și iară
iubiri noi de primăvară!

*

Voinicel, *Alesul* (p.218, anul 1937), la marginea satului iscă
întrebările:

41. *El e cel chemat? El e cel ales?/ Frunza verde –Fiul Omului?*

Da! El, El-Ohimul
De la ultimul, la primul
De când cu Eva și Adam-Omul
Fiul fiului, caută șarpele, pomul!

*

Unicornul, fabulosul cal alb cu corn în frunte, pare ispitit de
taină. *Unicornul și oceanul* (p.231, anul 1938) se-nfruntă:

42. *E apă, sau altă ființă, cu plesne,/ în care se simte întrând
pân` la glesne?*

Noianul, adâncul Oceanul
E mult mai mult decât apă
Unicornul cu clipe cât anul
Ființă își ia când se-adapă!

*

Ana, fetița din poemele tale, se miră de ce vede (*Fetița mea
își vede țara*, p.240, anul 1941) și se întreabă:

43. ...toate/ altfel sunt. Ah, cum se poate?

De-s lucruri, altfel, de ce să se mire?
când au un loc, un timp și-un nume?
toate cu rostul lor în fire?
toate botezate-anume?
E aici... multă uimire!
e și plinul de iubire!
Asta-i cu Anișoara:
fata ta, iubindu-și țara!

*

Domnițele (p.245-246, anul 1942) din evi trecuți țin poveștile și legendele. Aici întrebării domniței îi răspunzi cu o întrebare:

44. „*Tu știi – ah, tu nu știi! – cine-a fost Uta?*”,/ (...) *Domniță, cuvintele noastre-s morminte, nu crezi?*

Gândul rostit se duce cu vântul
substanță ne pare cuvântul
iscat de limbă în cavoul-gurii
să punem epitaf făpturii,
nimbi de-nviere cu substanță
la pomeniri: când îi dăm viață!

*

Îți amintești, din nou, de omorâtorul de balauri canonizat demult, *Sfântul Gheorghe Bătrân* (p.255, anul 1942) dintr-o eră cu arătări, una fierbinte, și te mai întrebi asupra faptei eroice:
45. ... *Când?, Când s-a întâmplat?*

Când solarul Apolo se boteză di-nou?
Creștinat în sfânt Gheorghe, erou?
să fie standard biruinței, sub noul soare?
ori, doar să ducă vestea-n ecou?
că a ucis... păcatul, din șarpele mare!

*

Cuvinte către fata necunoscută din poartă (p.259-260, anul 1942), după ce constați că ducem cu noi mereu copilăria, te întrebi asupra... porții și a celei din prag:

46. *Ci poarta e în adevăr aci? Poarta sură/ căreia n-aș vrea pe nume să-i spun?/ (...) mă întreb: Tu, fata din poartă,/ tu – cine ești?/ Și dacă nu ești,/ atunci unde ești și cum vei fi?*

Cine-ar putea fi fata necunoscută din poartă?
să-i spunem Curmătoarea... după soartă?

vameșă, ori poate... vrăjitoare...
unde ieșirea-i, ori poate intrare!
Poarta , acum o știi bine!
În Lancrăm, acasă la tine,
în ușă aşteptatutu-te-a ... muma!
Numește-o tu, pe fată acuma!

*

Se întreba un înaintaș: „Unde-i cuvântul, ce exprimă adevarul?”. Tu în Ardere (p.262, anul 1942), ne pui altfel problema:

47. *Ființă tu – găsi-voi cuvenitul/ sunet de argint, de foc, și ritul/ unei rostiri egale/ în veci arderii tale?/ (...) Tu floare mie, cu puteri de zodie,/ unde și când găsi-voi singurul cuvânt/ în cercul nopții să te-ncânt?/ / Nepricoput pe lângă vetre/ dar înțeles de zei și pietre,/ cuvântul unde-i – ca un nimf/ să te ridice peste timp-?/ Cuvântul unde-i – care leagă/ de nimicire, pas și gând?*

*Ai ars poete! Și-i bine, să se știe!
Metafore cu vers... Ce poezie!
Gândul adânc, fapt de trezvie
Înaltul pisc –filosofie!
Ai găsit în sunet: cuvenitul,
Măsura, lamura și-argintul!*

*

Prin Noiemvrie (p.265, anul 1943) nostalgiile tuturor plecărilor anuale întreabă și ele:

48. *Am pierdut, vai, ce-am pierdut?/ (...) Golul cine mi-răzbună?*

Golul, în izvoare multe
Muma stă iar să ni-l umple,
să ni-l stâmpere de lună

și de soare..., jos în humă!;

*

Te-ai gândit înainte de încheierea veacului și mileniului și te-ai tânguit, *Cântec pentru Anul 2000* (p.267, anul 1943), pe lângă Sibiu:

49. *Mai aminti-mă-va un trecător/ vreunui străin, sub ceasul lor?*

DA! Universitatatea sibiană dragă,
Luciene!, Numele-ți poartă: Blaga!
Trecut-am mult de 2000
Și te recită azi copii!

*

Prin noiembrie, în alt an – *Jale la început de Noiembrie* (p.272-273, prin anii 1946-1951), tânguieli cu interogații:

50. *Ce-ți lasă în urmă?/ Ce-ți lasă în față?*

Păsări toate, cuibu-și lasă
Cară-n ceruri coapte o vară
Ne lasă brume și casă
Înc-o dat-,a câtă oară?

*

Apoi, altui călător îi asculți (*Cântecul Călătorului în Toamnă*, p. 285, anii 1946-1951) și îi împărtășești jalea:

51. *Jalea rătăcirilor,/ mohorul măhnirilor,/ / ale cui sunt, ale cui?*

Ale celui ce le are
Ale tale, de te doare
Ale celui cu credință,
celui ce le-a dat ființă,
călătorului prin lume
celui ce le-a dat un nume!

*

Balada fiului pierdut (p.286, anii 1951-1957), să fi fost ea scrisă, de tine, după năvălirea lupilor roșii, peste plaiul tău mioritic? Oricum din pierdere, mult peste timp, te mai poți regăsi!:

52. *Zvonul stins prin noaptea rece/ îl auzi, din moarte, mumă?/ (...) Oare ce-i? – S-aude pasul/ fiului care se-ntoarce?*

Pământul tremură sub pas
Și mersul se preface glas
Unde ești mamă?, sunt eu!?
Te-aud! Întoarce-te... mereu, mereu!
și nu uita de Dumnezeu!
că El e Tatăl, și e zeu!

*

La *Ceas* (p.287, anii 1946-1951) privim Tânziu, după ce am risipit zilei cuvintele, iar nopții i-am lăsat gândurile și întrebările nepuse, cel mai ades:

53. ... *Vezi tu jeraticul, truda din vatră?*

Văd răsăritul roșu și apusul
în vatra încinsă, cu jar însângerat
de unde, din senin, prea Susul
în brațe maicii, El ne-a dat!

*

La solstițiul iernii se închide un cerc cu legendă și se deschide cu o naștere nouă. *21 Decembrie* (p.291, anul 1959):

54. ...*Dar cine/ trăiește pe vaste aceste/ tărâmuri, pe-adâncile,
altfel/ decât pe un prund de poveste?/ (...) În iarnă stă țara. Vai,
unde-i/ albastrul ei sfânt atribut?*

Povara de este... se face poveste

Apoi ne trăiește, toată!
Albastrul sfânt al țării?
E-n pacea-nseninării
E-n flamura ce flutură în larg
Lipită de înalt catarg!

*

Natura își împlinește ciclul. În *Timp* (p.292, anii 1943-1946), totul se vădește cu încercuiri și îmbrățișări:

55. *Dar faptele mele unde sunt?*

De mult sunt toate zăcământ
cu înțelesuri în cuvânt!
Sunt toate în veșmânt cu ie
În rostuita-ți poezie!

*

Balada mierlei (p.297, anii 1951-1957), părea un blestem al vremii, în care se înmulțiseră orbii, și cei cu vederea strâmbă:
56. *Ce te miri că-n Cluj, prin soc și nuc,/ mierla fluieră ca un haiduc?*

Ai pățit-o, chiar se știe
haiducit, - blestemați fie!
din trista-ne Academie
Că-n vreme-aceea cu ... Satane:
duium plecau în codrii... Ane!

*

Pe munte (p.298, anii 1946-1951), te-am știu cățărat de pe la opt ani, când vei fi văzut Șurianul cu iezerul său, apoi când de un sfânt Ilie, te va fi apucat o furtună inspiratoare. Ce mai! Pe atunci, acolo știai că se ascund zeii. Apoi te-ai întrebat despre „*Oboseala anului*”(p.299, anii 1951-1957) și ne-ai exemplificat,

la chindia-ți apropiată cu: *1959!* (p.511, anul 1959), anul fără rouă, în care creștea pustiul:

56. *De unde vine oboseala anului?/ (...) pustiirea fără de seamăn a unui poem...*

Oboseala anului de la vâltori și mori?
De la urcușuri, căutări, frământări, neîmpăcări?
Eu cred că de la mai multe, poete!
Ce anii le-adună-n buchete
Le pune-n faguri cu trudnică miere
În chihlimbare, în zbor ce nu pieră.
Oboselile-și cer odihnă-tihna, după etate
Iar a netimpului e ... eternitate!

*

Drumurile noastre toate, își găsesc liman. *Drum prin cimitir* (p.301, anii 1946-1951), îți faci când te porți singur, adică atunci când nu ești dus și mai poți, cu urechile tale să auzi de deasupra, bătăile de inimă ale pământului:

57. ....*și-apoi iarăși/ s-asculți dacă inima, jalnica, vechea,/ mai bate - și-a cui?// A nimănu-i –cuteza-vei să spui?*

Toate cele vechi, gâfâie, pâlpâie
auzul cu greu le bănuie.
De mai auzi un clopot afund,
ca prelingere abia, pe un prund,
să știi că inima bate la poartă!
Nouă ne-o bate! O soartă..., ne-o poartă!

*

Zi de Septembrie (p.317, anii 1945-1946) petrecută între... ziduri:

58. ....*În târzia, bogata căldură/ închis între ziduri cine-ar mai sta?*

Între ziduri şade prinsul
Pus în lanţuri e învinsul
În canon e legiuitorul
Şade-n cer(c) încer(c)uitul
În îmbrăţişări: iubitul!

*

Oraş în noapte (p.321, anii 1946-1951) te întrebă și socoate
dacă nu-s ascunse toate?:

59. *Ce-a rămas din lucruri?*

În noapte? Cele semnalate
siluete cu fruntea în stele
Mai jos cele luminate
apoi, cele din vedeniile tele!

*

Oedip în fața Sfinxului (p.331, ani 1945-1946) stă de-o istorie,
orb de blestem, ca să se descopere semn, de Om, cu greu
păcat:

60. *Vorbești? - Te doare și pe tine întrebarea?*

Pe Sfinx, de l-a-ntrebat Oedip
Răspuns primească? Nu este chip!
Tăcerea din priviri, încordarea din gheare?
Pot sta răspunsuri la-ntrebare!

*

Cântecul Obârşiei (p.336, anul 1954), îmi aminteşte de... Lotru,
vecinul de peste Tărtărău al Văii Frumoasei, acolo unde spre
vărsare spre Mureş, în Câmp, vei fi văzut lumina timpului tău.
Drumuri de apă, nor și dor....:

61. *O, drum și ape, nor și dor,/ ce voi fi când m-oi întoarce/ la
obârşie, la izvor?/ Fi-voi dor atuncia? Fi-voi nor?*

Eu, megieșul cititor,
fi-voi Lotru, pe-altă vale
alt izvor cu multe ape,
nu ceva care desparte!
Avem un drum trasat, o cale!
Izvor? Norul care știe,
să se-ntoarcă și să vie!
Dor, izvor cu apă vie
la Obârșii: mie, ție
și celor ce-o să vie!

*

Înțelepciunea de Grădină (p.340, anii 1951-1957)... să fie sub semnul istețului și blestematului șarpe din Rai?:
62. *Ce ne-nvață pomul sfânt?*

Tu ne-o spui foarte adânc:
curați să fim... în rit și tâlc!
Să păstrăm în suflet taina!
Visul să-l purtăm în haina
- portului nostru din veac,
care s-a născut din plac,
că părem ca pomii-n floare
primeniți de sărbătoare!

*

Ai colindat și meleaguri străine. În *Arabida* (p.343, anii 1943-1946) eu n-am fost:
63. *Arabida –ce te evocă/ mai mult decât plajă și rocă?/ Aromele poate și pinii?/ Castelul maur sau delfinii?*

*Iartă-mă! Eu n-am călcat-o
deși mult ai evocat-o.*

*Am auzit de-o semilună,
de marea de nisip, nebună.
De-un Mahomed, strigat din minarete,
Despre califi, mătăsuri și de ... fete!*

*

Stai de vorbă cu Dumnezeu și constați că îngăduința Lui nu are nume (*Doamne, Îngăduința Ta*, p.345, anii 1946-1951), atunci când îți vezi de ale tale:

64. ...(*de ce ai spori cu-această notă drama?*)/ *De vreme ce la tine nu iau seama/ mai mult decât la floarea de pe câmp.*

Stai de vorbă cu... Dumnezeu
Între voi nu caut eu!
Nu te-ai convins că a-L vedea e peste poate?
În chipu-l de lumină orbim ca-n neagra noapte!;

*

Psalmul 151 (p.351, anii 1946-1951), despre prezența lui Dumnezeu, coborât printre oameni... în istorie:

65. *Al seminților și-al regelui David erai./ Ai fost cândva, dar unde ești acum?/ (...) Unde-ai căzut din lume rupt, tu care câteodată/ te alegeai și din fața mea cu soarele din mare,/ tu care-ai fost cândva și-al meu, prin toate?*

Pe cel din timp îl știi-n istorie-ntr-un fel
dincolo de vreme, n-ai reper!
Înainte și după ce Om și El a fost
E greu a pricepe vreun rost!...
Da-n pământul lui David, El - Fiul
formă și trup, un chip avu, apoi ...pustiul.
În lumina din care veni și plecă nevăzut
timpul-istorie a dispărut!

*

De rerum natura (p.353, anii 1946-1951), adică este o ordine în natura lucrurilor:

66. *A căzut pe lucruri rouă/ sau e numai o părere?/ (...) Bate-o inimă în lucruri?/ (...) n-au și ele gânduri, patimi?*

Când o simți în iarba crudă
din adânc ceva asudă.
Pui urechea. Ea s-audă!
Inimi, patimi să-ți răspundă!

*

Don Quijote (p.354, anii 1951-1957), dacă ar reveni, acum în mileniul III, sigur că Sancho i-ar da alte răspunsuri întrebărilor:

67. *Sancho, vezi tu cum ne duce/ un noroc prin țări de piatră?/ (...) Ce zărești pe creste-nalte?/ Mori de vânt cu aripi albe?/ Ori sunt zmeii năzdrăvanii?/ Ne așteaptă – ce înfrângeri?/ Sau sunt morile doar îngeri/ ce-au căzut din cer prin Spanii?*

Par tot mori, ceva mai demne
emancipate și moderne
numi-le-vom: eol-iene!
Zei?, doar par, nu crede-n semne!
N-avem a ne teme
... de sonde, relee, ori antene!

*

Îngerul lumii (p.356, anii 1946-1951) ca un înger păzitor. Te preocupă soarta lui, de după:

68. *Îngerul, paznicul, când va pleca/ din lumea aceasta a mea,/ îngerul ce va lua?/ Va să ridice cetatea/ la cer, sau albă etatea/ mea, încă vie ziua și noaptea?/ / Alege-va-n ceasul din urmă/ să-nalțe cu el numai urne/ și sorți, cari în humă se curmă?/ / Voi-va să mute povestea/ de sus – materia toată și vestea?*

Se zvonea că mă locuia,
Cu mine dară, cred c-a... pleca!
De voi zbura pasăre-duh
va fi cu mine în văzduh!
De voi fi poveste-n carte
aceleași pagini om împarte!
Păzitor când pus eram în turmă
de urnă va-ngriji, pe urmă!

*

În fața unei statui a sfântului Gheorghe (p.358, anii 1946-1951), constatăm că nu doar șarpele își lapădă piele, ba chiar și statuile îmbracă hainele timpului:

69. Cine i-a spus – lui, focului prin lume,/ în zale de reptilă să se încingă?

Gloria se scrie în stane de piatră,
de marmură, de aramă:
orgolioasa știre, s-o dea samă.
Așa și sfântul Gheorghe pe soclu suit,
de vremea prea lungă pare coclit.
Bronzul, cândva lustruit, acum se vede,
o jalnică piele de guștere verde!

*

Prolog (p.371, anii 1951-1957). Triste constatări, privind trădările - ori poate aserviri ale unor cugete îmbolnăvite, prin era... *lupilor roșii!*- sarcini de serviciu ale cântăreților în strune:
70. O, tineri cari umblați printre frumuseți,/ ce fel de tineri sunteti, tineri cântăreti?/ V-a părăsit de tot dumnezeirea?/ Uitarăți cântecul ce-l cere firea?/ Sau nu-l găsiți? V-a amușit în gură/ cuvântul ce alege lamura de zgură?/ (...)... sau așteptați/ ca inima ce are dreptul la odihnă/ să cânte-n locul vostru și iubirea?

Da! Nu toți pot sta pe verticală
caracterul, credința nu se-nvață-n școală!
Pe-a propagandei pâră-dâră
Cântăreții mu(l)ți? Nu-ndură! Ei ? Se tără!

*

În jocul vârstelor (p.375, anii 1945-1946) să mai fim ce-am fost:
71. *Dar, cum, când jocul început mi-o cere,/ cum voi învinge
timpul pus -/ vai, ca un scut de aur între noi -/ tu răsărit și eu
apus?*

Să prindem cu rost
Ceea ce a fost, a mai fost:
Inel luncos: Uroboros! Uroboros!
Să ne naștem iară, din ce-am mai fost!

*

Glas în Paradis (p.381, anii 1946-1951), după un taifas sub
pomul de leac al luminii:
72. *Ce grai în sânge am închis?*

Clocotul primei suflări
Freamăt și zumzet din meri
Pun urechea pe ram, ușor
Simt, târându-se interior,
șarpele, ca un fior!
Apoi, apoi chiar n-avem vină
pentru osânda: de-a fi stat în lumină!

*

Primăvară (p.405, anii 1951-1957). Anotimpul impulsurilor, din
alții ani, ale legilor perene ale firii:

73. Care-i drumul ce te-ndeamnă?/ A cunoaște – ce înseamnă?/
A iubi - de ce ti-e teamă/ printre flori și-n mare iarba?

A cunoaște pe sub pom,
încerci iarna, se-nțelege!
Nu te temi de Zeul-Domn
iubirii El, fiindu-l lege!

*

Cărăbușul de aramă (p.409-410, anii 1951-1957) ni-l arăți să-l
luăm în seamă:

74. Mișcă? Stă să-nchege gânduri?/ Se destinde? Se descalță?

Pare-o broșă de smarald
În iulie, cupor de astru
Pe umărul înalt și cald
E gata să se fac-albastru!

*

Cântecul focului (p.413-414, anul 1954). Tot din fabula verde și
cald-a naturii:

75. Descinzi dintr-un basm vegetal, al răsuri?/ (...) Îngădui
răspuns înălțat peste timp, peste loc?

Peste timp și peste loc
În chipul cu priviri de foc
Iubita-i o Sânzâiană
Poem: o blondă din poiană!

*

76. Ce ne va ține întodeauna tineri? Întrebare și Răspuns
(p.419, anii 1951-1957):

În zilele jocului
În dogoarea focului

*În brațele venerei „Vineri”
fi-vom mereu tineri!*

*

De-a lungul anilor s-au strâns multe strofe, cu multe întrebări (*Strofe de-a lungul anilor*, p.420-421, anul 1957):

77. *Mai e nevoie de vreun vers?/ (...) de-un izvor?/ (...) de vreun spic?/ (...) de cuvânt?/ (...) de statui? (...) de destin? (...) de vreun drum?/ (...) de-un mormânt?*

Este nevoie de toate!
Când te îmboldește gând,
Este nevoie, de se poate...
Să vină pe rând!

*

Alean și amintiri ce torc (p.428, anul 1952). Sufletul tomnic, luat în coarne de cerbi și reni, pare a cutreiera prin anticamera iernii. Cornul abundenței se deșartă să sune a gol, apoi goarnele anunță suspinele și veninele. Bate în poartă insistent, precum în simfonia destinului... amînul. În amintiri vrei să reții zborul, un instantaneu al sufletului, ca într-o „colivie” de chihlimbar:

78. *Stă țintuit. Mai este viu?*

Firul tors de amintire
este doar zăbavă-n fire.
O sfântă iluzie
banală, pretențioasă, concluzie!

*

Poveste (p.430-431, anii 1951-1957). *Voi-va pasul să se mai întoarcă?* Poate-ntr-o seară, mai spre noapte, să spună la ureche-n șoapte, lucruri importante: vестea acumului în zborul lăstunului:

79. Răsună a-nceput. De când venim?/ (...) Voi-va pasul...?

Nou început... la ce ne-am priceput!
Venim, spune-n răboj-scriptură
de când, făcu-a fost: făptură!
Cât despre pasul, întors spre răsărit?
aici avem istorii, de povestit!
Povara lui a fost... veste
se cheamă la bătrâneți: poveste
Te-ntorci la ea, de nu a fost uitată,
Numai cu... „a fost odată!”

*

Cântecul Vârstelor (p.434, anii 1951-1957). Vârste cu multe
inele, când mai bune, când prea rele, prinse în șirag la gât, să
ne treacă de urât, ori mătănii – frământate mărgele, să le
numărăm, cu noimă, ascultând romanțe, doină....:

80. Dragostele bune, rele,/ ce-a rămas sub glii din ele?

Oale taică și ulcele
pe-alocuri: brățari, inele,
șirurile de mărgele:
anii mei, zilele mele!

*

Cetăți, Arhipelaguri, Oceane (p.439, anii 1946-1930). Multe s-
au arătat pe cale și multe au fost petrecute, apoi s-au aşezat în
nopți cu lună plină, și câte-o dată împuținată, sau lipsă, când se
puse de-o eclipsă:

81. Cum se poate/ lumina lunii o dată s-o vezi/ și apoi s-o
trădezi/ intrând în întuneric?

Ziua cu soarele mai marea
mi-o pitește, o dă lipsă

uneori câte-o eclipsă...
De trădare? Lasă asta, lasă!
ea, doar ea-i o mincinoasa...:
crește cu semnul „lui D”,
iar când descrește pune „C”.

*

A fost Cândva Pământul Străveziu (p.442, anul 1955). Nici tu nu poți să ști, ne-o spui însă, deși constați străvezile ape pe sub codrii de smarald și întrebi. Eu aş avea altă probă, de când omul, păcătosul!- părăsi planeta și o văzu albastră, cu oceanele-i revărsate :

82. A fost cândva pământul străveziu/ (...) când o sălbatică risipă/ de frumuseți prilej dădu întâia oară/ păcatului să-și facă pe sub arbori cale?

Verde e Pământul, când un codru-i dă veșmântul
Negru și mănoasă brazdă, când îi e seminței gazdă
Alb cu omătul țol, pămânu-i veșnic pe la pol
Roșu-ruginiu pe valuri, pare viu,
prin siliciu fără oaze, prin pustiu.
Dinspre bolta-ne măiastră
te arăți planet-albastră!
Acum, sunt dumirit și eu,
De ce avem un curcubeu!

*

Thalatta! Thalatta! (p.443-445, anii 1951-1957). Din Babilon, prin Trapezunt căutau dorita mare grecii și din glasul celor zece mii s-a auzit: marea!, marea!. Nu îți amintești dacă ai fost acolo, ori numai ai citit, dar marea, marea freamăta în tine chiotul și nelămuritul răspuns:

83. Am fost de față oare pe răspântii/ (...) venind pe căi din Babilon?/ (...) am citit cândva povestea/ (...) - și toate acestea?/ (...) Fost-am eu de față?/ (...) A fost aceasta – când?

Ti-amintești, părelnic, alte fapte, fără dubiu.
Pe mări întinse, pustiuri, fluvii, chiar Danubii.
Strigăm și noi, văzând liman noianului, cu gloata:
Thalatta!, Thalatta!

*

Grădiște (p.446-448, anii 1951-1957). Știu că ai trecut pe acolo cu... Daicovici, înaintea căutătorilor de cosoni, și a neprețuitelor brățări. Ai găsit zeii, nemuritori și ei, dar cu templele strâmtorate și concurate de bisericile, din ce în ce mai multe și mai goale. Oricum, aici culmea era mai aproape... Dar cauți și întrebil!:

84. Mai sunt izvoare pe pământul nostru?/ Am și o taină... Să o spun, să nu o spun?/ Ne va fi dat s-ajungem și pe culme într-o zi?

Situl necercetat, din pricini neștiute,
Nu dă voie la urcat, spre mai știute!
Adulmecăm în frunze căzute,
freamătul urmelor pe cărare,
Umbrele Daciei nemuritoare.
Mirați, (ne)sfioși, de multe ori
venim să căutăm comori!

*

Umbra Evei (p.463, anii 1957-1959). Provocarea umbrei, ușor albăstrie, părăsind raiul pentru rostul vieții:

85. Cu ce să asemăn adaosul,/ când vraja pereche nu are?/ Cu o priveliște, cu vreo întâmplare,/ uitate-n ținuturi uită-legendare?

Umbra ne-o vedem în față
Când tatăl-soare ne-alungă din spate
Eva fugea către viață
Pe dâra cu noapte de șarpe!

*

Madrigal (p.474, anul 1959). Să ne audă luna :
86. *Ce fericire ai dori/ să ne-o strigăm în zare, Runa?*

Una suntem sub lună
În doi, cu Runa, fata străbuna!
Al treilea fi-va, oare, țipătu-n hău?,
amânat o vreme, prin văi cu... ecou?

*

An de răscruce (p.482, anii 1957-1959). Multe sunt răscrucile,
dintre care una cu... poartă, la anul cu soroc înalt:
87. *Îți amintești de anul cu răscruce?/ (...) Corabia se cufunda
puțin sub greutate,/ când luna cobora pe ea.*

La răscruci?
Troite și cruci!
Păduri de cruci în tintirim
Ne amintesc, când fost-am, de sămânță
puși nezdrobiți, prin vreo Săpânță.
Pe corabia plutindă, ce încă ne duce
Luna-i pe cer, făr de răscruce!

*

Ce îmbătrânește în noi (p.500, ani 1957-1959) . *Omul bătrân
plânge cu lacrimi vechi și se cercetează...:*
88. *Ce îmbătrânește în noi/ neașteptat ne simțim într-o
dimineață/ doritori să ne ascundem/ nume și față?/ / Ce*

îmbătrânește în noi/ că-ntr-un amurg de zi și de viață/ ne găsim oameni de altădată,/ străini printre cei de azi, umbre în ceată?

Îmbătrânește Tânărul din noi, care plânge, se scurge!
Înmugurește-nțeleptul, cuget albind
scade-ntrebarea, mirarea,
crește cuminecarea, vine-noptarea, apoi cuminecătura,
închidem ochii obosiți, și gura!

*

Pădureanca (p.536-543, anul 1960). Pe la Paris s-a întâmplat o poveste, spusă de o fecioară, pe care îi-o amintești, cu tânguite regrete, după treizeci de ani:

89. *Legământ rostirăm sub al stelelor crug?/ Ce gând te-ndârjea/ pe drumuri alese la sorți?/ (...) Măruntă./ Dar sarcina?/ Mare!/ Să ţin sub pază mea stupii./ (...) Un firicel de fetiță!/ (...) Dar om eram eu? / (...) ca ursul de câini n-are teamă/ dar de copii și de om – se ferește/ (...) Dar de-o fată?/ De-o fată mare?!/ (...) De ce n-am călcat peste prag în noaptea/ aceea?/ De ce începutul avea să fie-un sfârșit?/ La-ndeplinire să-mi duc/ pofta de jaf-de ce m-am sfiiț?/ În beznă de ce nu te-am tras după mine?/ De ce – nu – te-am – ridicat/ cuprinzându-te strâns pe la coapse/ ca pe un clopot cu zumzet de-albine?/ De ce – nu – te-am aruncat/ în apele visului-traiului/ în unda otrăvilor raiului?*

Fecioară fiind, păduri cutreiera,
prisacă întreagă ș-al ei stup, păzea!
Un dor al vârstei însă te doboară
să cutezi ai vrea l-a ei comoară,
dar își urmează firea cursul:
respecți și tu, respectă legea ursul!

*

Îngerul (p.552, anul 1960) *Pasăre-om* pare a fi o ipostază pe care vârsta, ori poate un clopot, care îi caută dunga apusului, o impune:

90. Ce este un înger?/ (...) Ce alt înger poate să fie/ făptura purtând o povară de aripi în spate?

Cel cu noroc și lumină ne e regizor
să ne jucăm bine soartea!
ne este în toate sufleor
avocatul care ne ține partea...!
Cei cu aripi în spate?
precum cei zugrăviți pe pereti?
iluzii și minciuni deșarte!
să le închipuiți... să credeți!...
Lilieci prin turle de capele
orbi sunt și nu iubesc lumina
ei poartă aripi de acele
îngeri nu sunt, deși n-au vina!

*

Cerul (p.567, anul 1918). Ca o ghicitoare de tinerețe, întrebarea seducătoare:

91. Știi ce fac acumă/ Îngeri din cer?...

Suntem singuri
absolut singuri, de stingem lumina!
îngeri ca fluturii s-au strâns la becul lăsat aprins
dinadins
în afara cerului nostru cu iatac!

*

Ecce Homo! (p.569, anul 1918) Te explici, ca în fața lui Pilat din Pont să te constate Tânăr filosof, mai mult decât teolog:

92. *Din ce mi-am plămădit nestăvilita nebunie de-a trăi/ și dulcea nebunie de-a juca,/ când din pământ sorb numai fiere?/ (...) Si ce venin mă face s-aiurez și să aud/ Cum glia - neagră de păcate/ Răsună - sfântă ca un clopot/ sub pașii mei de plumb?...*

În cugetu-ți liber aleargă!
cu vlagă, tinere duh, Blaga,
eroicul protest și revolta
nebunia și furia...

*

Luna (p.574, anul 1919). Trecea sfântă și clară, prin nopțile altui poet, la tine, e floare... cu patru petale de lumină:

93. *Nu-ți pare-o floare galben dezvelită,/ pe care... vântul.../ a despoiat-o... de-o petală?*

În pătrari, plină și nouă
ni s-arată noaptea nouă.
Galbene petale, fiecare... lună
Anu-ntreg, le tot adună!

*

Lacrima și Raza (p.579, anul 1919). Lacrima, rouă de adânc, se plânge razei, celui de sus, răspunsul:

94. *Simt din căldura ta că nu ești bob de rouă.../ De unde vii și ce ești?*

Cad și eu, ori mă preling
atunci când ochii plâng!
Din preaplin ce trebuie scurs
boabe de râs, fierte... de plâns!

*

Resignare (p.580, anul 1919). Cu gândul înnoptat de căutări ratate se insinuează resemnarea:

95. *Dar cine mă audε, / Când inima mea bate ca un cerșitor / La poarta ta?...*

Ochii care nu se văd, privesc uitarea!

Atunci urechile nu mai aud bătăile unei inimi la poarta închisă...

În gândul, căutând harnic,

din zori și până-n searat, zadarnic,

se încuibează... resemnarea!

*

Pașii Profetului (p.586, anul 1921). Unii care merg înainte de-a călca pe cărare. Pe cea a gândului? Sunt mereu!:

96. *Pe unde am venit aici? / – Pe Calea Laptelui?... / Inimă, / de ce suspini?*

Dinspre rotunzii săni,

pe plaiul cu stâni,

pe golgotele cu spini!

Cum să nu suspini?!...

*

Oracole (p.606, anii 1943-1946). Un fel de instituții vechi de tatonare a norocului și sorții:

97. *Trup al luminii alintat, / din visul cui eu te-am furat?*

În dodii,

pândind zodii,

sorocul,

norocul

arvună speranței

speranței...!

*

Lauda văzduhului (p.608, anii 1943-1946). Ofranda sfârșitului și trăirea... ritului:

98. *Sunt isonarul unei arderi./ Să mai palpit?/ Sau mai degrabă să apun?*

Prinos pământului, laudă văzduhului:

Aprindem muc de lumânare,

să-și vadă ultima suflare:

cerul de-nălțare!

și ceara, topita, bătrână:

drumu-n adâncă cărână!

*

Alchimie (p.621, anii 1946-1951). Ai pus, cu iubire -dinadins!, în cuptorul mult încins – atanator cu focul dor!, lucruri ce s-au stins... în topit, s-au scurs în scris și dâre au rămas... de vis!:

99. *Ce se preschimbă-n poezie?/ Cum? Cine?*

Fuior de aur, ca lanul bălăior,

susur verzui de izvor,

rai de flori, multicolor,

cuvântul de argint curat.

Lamure a toate-ai aşezat!

Te-ai rugat înalt la Rună

în seri tainice cu lună,

să coboare și să zvânte

bruma, roua din cuvinte!

Cel (Cea, muză!) cu har, să ți-l dea-n dar

ca pe un zeiesc nectar!

Prin meșteșug și multă alchimie,

Tu! Le-ai preschimbat, în poezie!

*

Elegia Plopilor (p.622, anul 1951). Plopii, înalți ca oamenii, au tremurul frunzelor ca bătăiile lor de inimi. Odată oamenii - și tu ai fost OM!, n-au mai fost lăsați să-și trăiască verticalele. Fie au vrut să devină răchite - să fie împletești coșuri, în care să se care poame zeilor!- fie au fost tăiați, într-o sămbătă, într-un an și lăsați să-i ducă apa neagră. Tu ai plecat prin 1961 și ne-ai lăsat... pe fiecare să facem alegerea:

*100. Gând de osândă le pune orașul/ zvelților plopi ce crescură-
n senin./ Să fie pentru că zilnic mai grea/ umbra lor cade pe
zidul vecin?*

Întrebărilor de sub senin
le datorăm răspuns
încredințat cu un... amin.
Al lui, al celui ce le-a pus!

Lângă adâncul îndureratul fluviu al timpului,
ce sfarmă frumusețea și-o duce,
e casa ta. Plopii mai stau,
dar mâine securea-i doboară în cruce.

Prin ani, pe la poartă-ntr-ascuns,
ocolind voi mai trece, ades:
Cutremurându-mă-n noapte, mut voi gândi
din toate, vai, ce s-a ales!
Și-amintindu-mi de plopi, voi cânta:
vina lor, singura vină, era
că frunza le tremura
ca inima-n oameni.
(Iulie, 2016)

Intermedierea poetului

Între noi profanii, amatori ai artei, și spațiul înalt al sensurilor ascunse se interpune întotdeauna călăuza, cea care știe calea și are cheia desferecărilor. Între orice artist și opera sa stă o partitură, un plan, ca intermediere, formă scrisă a unui limbaj personal, dând seama de originalitatea unui creator în deplină sa unicitate. Infinit diversă este mulțimea creaoare, dar surprinzătoare devine atragerea de atenție a unor oameni atinși de aripa geniului. Aceștia au puterea de-a rezona, dragoste la prima vedere uneori, energia și duhul artei lor, celor ce se acordează sensibil acelorași lungimi de undă. Cei mulți cheamăți, dar fără a fi fost aleși, pot să se apropie în-țelegător, și prin aceasta durabil, atunci când sunt îndrumați de intermediarii rezonanți cu arta și care au știința reconfigurării unei scheme, unui mecanism al priceperii în mintea avidă de cunoaștere. Căutând semnele și sensurile artei lui Constantin Brâncuși am întâlnit un gând al poetului Nichita Stănescu, într-un fel de „carte de recitire” a artei multor semenii de-ai noștri.

Întrăm aici într-un dialog virtual, un fel de *re-recitire*, cu cele descifrate de poetul-filosof și *fiziolog* în egală măsură (așa își și numește un volum: „Fiziologia poeziei” Ed. Eminescu, București, 1990), în ceea ce privește structurarea planurilor multiple ale existenței omului în centrul lor. O facem spre a reaminti o cheie propusă de el pentru Brâncuși și pentru a încerca o interpretare proprie a partiturii poveștii „Ansamblului de la

Târgu Jiu”, raportându-ne la schematizarea și relaționarea unor planuri referentiale.

Spune Nichita Stănescu într-un gând de-al său care ne îscodește: „Dacă umanitatea a apărut în sânul spațiului natural, spațiul artificial reprezentând însăși umanitatea în raport cu spațiul natural, el naște, la rândul său, spațiul abstract.”(1) Sentința raționamentului său devine afirmație fermă: „omul aflat în centrul spațiului artificial are ca limite spațiul natural și cel abstract.” (2) Apoi găsește corespondențele: știința oglindăște - în planul ideilor! - spațiul natural; politica, spațiul social, construcție artificială; arta fiind expresia spațiului abstract. Aceste spații sunt contopite într-o interferență și interdependență exprimate printr-un corpus ideatic. „Spațiul abstract este exprimat prin idee, dar în același timp ideea este aceea care transleză naturalul spre artificial și acesta spre abstract. Ideea este omniprezentă dar neexprimată în spațiul natural.”(3) Apoi ne lămurește asupra raportului finit-infinit (fără sfârșit) în întrepătrunderea planurilor descifrate. Universul natural este finit și curb- ca o cuprindere a ceea ce îmbrățișăm! Universul artificial este finit - în conexiune cu finitudinea naturii! - și infinit interior(nemărginit) în adâncirea lui în universul natural. Universul abstract este infinit și interior universului artificial. Condiționalitățile acestei sunt impuse de poetul - filosof în afara sistemului de referință clasic al spațio-temporalității: „infinitatea nu poate fi concepută în sistemul de referință spațiu-timp ci numai ca act de interioritate pură.”(4)

Din perspectiva acestei viziuni structuraliste, vedem în demonstrația poetului translarea spațiilor: natural → artificial → abstract, în inferențialul OM, cu ideile. EL (cu atributul delegat, să fie creator!) se adâncește în căutarea punctului a-dimensional și anulează spațiul; trece dincolo de vămi, într-un soi de veșnicie, pentru a-temporar. Pe schema aceasta cel ce se re-

vendica de la *naturalitate*, Constantin Brâncuși, ne va fi inspirat înțelesul *ansamlului* său. Chiar devenirea artistului, cu etapele inerente, ne arată scara urcușului în cele adânci: copilul ucenicind în natură, calfa și meșterul artefactelor cu scop utilitar, artistul atingând grația celor vorbitoare prin ele însese. Aici a găsit punctul descărnat de material al ideii. Aici dimensiunile artificiale și-au pierdut spațiul, sublimând în simboluri, adică în gânduri cu viteze ametitoare, dincolo de cele cu fotonii fără dimensiune și într-o comprimare a timpului, dincolo de genezele cu acel ~~a~~ emblematic. Simbolurile aggregate subtil au construit suma ideilor unei povești plină de emoție și trăitoare prin a-material și a-ființial (în sensul celor biologice!) dar cu viață în sine, infinit (nesfârșit) comunicabilă, cu un duh omniprezent și reintegrator.

Spune poetul: „Orice dimensiune, oricât de mare, este finită prin caracterul ei neabstract...” „Coloana fără sfârșit”, prin nume ne vorbește de continuitate. Gândul nostru – cu viteză infinită!- poate adăuga *nesfârșitei* până când perspectiva adâncirii în cer va transforma *modulul* adăugat mental într-un punct a-dimensional. Timpul generațiilor- fără sfârșit și ele!- în coloana de coșciuge se anulează când ultima clepsidră își pierde forma și devine un punct în veșnicie.

Cele trei spații: natural, artificial și abstract, în simultaneitate „funcționează” într-o determinare internă ordonată precis: „spațiul natural resimte atracția maternă devoratoare față de spațiul artificial și își ignoră propria sa inimă, spațiul abstract; în mod simultan spațiul artificial respinge, se alienează de spațiul natural, resimtind o atracție solidar paternă față de spațiul abstract, și, în mod simultan, spațiul abstract resimte ca absurd spațiul natural (...) și o tensiune alergică față de spațiul artificial”(5). Aici în mijloc, OMUL, pare a fi între spații ca între Mama-pământ și Tatăl-cer, ca între determinarea

materială și duhul informal al continuității genetice implantat... cuvânt și însuflare.

Din sănul spațiului natural ivindu-se umanitatea, acolo revenim permanent, în finalitatea spațiului curb, a cercului care se închide. Gravitația, ca o lege a atracției, ne arată maternitatea pământului. Venind din sănul însămânțat, după zborul prin celelalte spații, dăm obolul acestora ca un fel de vămi într-un ritual al întoarcerii. Din încifrarea scripturii știm că părăsim, ca o alungare, grădina primordială a determinismului strict, în care am fost făcuți. Tot acolo ne putem întoarce, numai eliberați de cele grele. Mare păcat cunoașterea! Pentru acest caleidoscop am fost dați afară, pe poarta Edenu lui. Iar o „fericire” ne sună ostentativ și redundant pe drumul căit al întoarcerii: „Ferice de cei săraci cu duhul că a lor va fi împărăția cerurilor!”

Cunoașterea de sine, acceptată spațiului exterior, din afara grădinii primordiale, este în legitatea libertății de-a mânca din pomul cunoașterii și a poruncii de-a ne asuma ființarea pe cont propriu. Aici, în spațiul pe care ni-l construim, să trăim cum ne place, comunicăm ceea ce înainte era neexprimabil și sub tabuul ascultării absolute. Cele făcute își ating majoratul și trec pragul maturității și trebuie să-și ia soarta în mâini - lucru observabil în natura-mamă. Dincolo de poarta grădinii, exercitând și ceea ce naturalitatea ne-a fost primul model (ne-o spunem și Brâncuși, recunoscându-și izvorul!), în spațiul artificial cu rodul unor mâini destate muncii, se trăiește social, întru natura-mamă, dar în determinismul convenției oficiale, instituite. Ceea ce fusese în sănul naturii se neagă acum și primește atributul auto-nomiei. Asumarea de sine, din moștenirea primordială, prin auto-cunoaștere(a) relevă dualitatea cu o conștiință dobândită (Noica ne-a vorbit cândva despre *sinea și sinele* nostru!). Tânărul după starea fără de griji a începutului până la pragul când dualitatea își cere drepturile și împerecherea

devine iminentă. În legitatea naturii, cu știința biologiei des- cifrată, convenția socială din spațiul artificial, ne procură starea de mijloc, aceea în care suntem chemați să ne împlinim m- nirea legii naturale, dar și pe aceea convenită educării primei trepte, să treacă pragul maturității.

În povestea *ansamblului*, ideea dualității pământ-cer/mă-tată, din perspectiva încercuirilor definite de poet, o sim - țim în reprezentarea explicită a sărutului - ca o îmbrățișare și contopire fizică, o observăm figurativ în geometria cercului ca- re cuprinde interior jumătățile - față către față. Povestea este însă o desfășurare de idei, cu momente înseriate. În jocul de doi al sărutului pot fi remarcate cele trei momente: apropierea (atracția, cu propriul ei ritual!), contopirea (actul culminant, când jumătățile devin întreg și refac androginul!), despărțirea (ca o separare - jumătățile spate în spate! - și reîntoarcere în dualitatea contrariilor!). Văzute în povestea *ansamblului*, ca o poveste spusă prin momentele - monumente, amplasate în na- tura unui parc, ca artefacte dedicate unui scop public, prin voință și convenție asumate, acestea aparțin unei abstractizări posibile, prin transformarea imaginii reale în artefacte cu în- cărcătură simbolică și prin aceasta încifrarea poveștii în ideile descifrabile cu ochii interiori ai mintii. Momentele, cu am- prenta temporară, prin monumentalizare ies din timpul curgerii și devin simbolistică statică, într-o succesiune în care mintea noastră (vorbeam de viteza gândului!), generează animația și viața ansamblului în afara spațio-temporalității. Altfel cele de- dicate eroismului s-ar consuma odată cu uitarea, știindu-se că timpul, ca și revoluțiile își mănâncă progeniturile. *Tempus edax rerum*, ar fi spus cugetul latin. Să remarcăm fiecărui moment-monument cele trei stări, într-o parcurgere de la Apus la Ră- sărit, ca pe o cale a eroilor, duși în triumf să fie pilde următo- rilor.

Masa, este momentul aşezării în tăcere. Aşezare, contemplare... în taina mută, a ceea ce este săvârşit. Pe masă, ca un cuprins larg, stă nevăzut, eroul, semn al eroismului care nu se laudă per se. De-a împrejur, ca într-o priveghere tăcută, iubirea, cu jumătătile în opoziţie, vorbeşte despre despărţire. Timpul a îngheţat. Nimici pe masă, nimici pe scaune. În mintea care abstractizează, dincolo de utilitatea comună dată obiectelor, îşi fac loc apostolii, cadranul orelor ceasornicului, cina instituirii unei taine, etc.,.... Ne ajută numele, mai multele date din sugestia monumentului, să restrângem totul la aşezarea în tăcerea pură şi absolută. Urmează ridicarea de la masă şi parcurgerea căii. Scaunele care mărginesc drumul ne sugerează asistenţa la o procesiune cu trecerea printre ele a ceva demn de respect. Şi ele sunt tăcute, au jumătătile întristate... *Poarta*, pe o cale a mişcării cu scaune pe margine este ideea de trecere între spaţii a cuiva anume. Chiar şi depăşirea unui moment spre un altul se arată idee de trecere. „Poarta” ca o ladă de zestre, dusă pe umeri, pe calea, numită explicit a eroilor, este ceea ce ... *poartă* stâlpii cu însemnul iubirii pe ei. Eroul poate să fie timp întins, semn al veşniciei, în spusa lui Eminescu. Un coşciug, ca o ladă de zestre, prinos eroismului perpetuu. *Coloana*, inspirată de vechiul stâlp funerar pus la capul celui care a plecat, este momentul unei despărţiri care devine monument al abstractizării. În coloană, ca de altfel şi în celealte monumente ale ansamblului, inclusiv Biserică Sf. Petru şi Pavel, avem inculcate cele trei stări simultane, cu cele două sensuri şi punctul culminant dintre ele, ca un prag. Momentul când cerul este una cu pământul se arată *axis mundi* pentru cei ce abstractizează, iar pentru imaginaţia populară, de inspiraţie naturalistă, un *falus* al biologiei. Ca moment al îmbrăţişării - punctul culminant, infinit mic de adâncire absolută!- ne aflăm pe pragul dintre sensuri. Din punctul acesta de nemişcare, mult *mai mic*

ca boaba spumii, începe înmulțirea firelor de nisip - prinos plinirii unei treceri cu secunde mii, ce vor cădea la bascularea sensului. Coloana are în ea, după modul cum o privim și o gândim, dincolo de îmbrățișare, a punctului de intersecție, momentele coborârii celor grele și pe cel al înălțării celor ușoare. Clepsidra ne consumă materialitatea fiecărui ciclu de moment măsurat, restituind-o maternității viitoare, iar crucile, presupusele diagonale ale rombului, le observăm ca înălțări prin scripturile și ele prezente în clipa citirii acestui moment. Coboară cele grele la mamă și se înalță cele ușoare, ca niște duhuri la tatăl, din abstractul cer.

În sensul pogorârii, celor ușoare - ca niște bunevestiri - susul și josul vor să fie împreună. Atunci lumina, ca un menestrel ademenitor, ca un parfum în corola florilor, coboară luciferic și se însămânțează. Într-o viziune a sacralității pământul se îndumnezeiește într-o mamă preacurată, prin tatăl nostru cel de toate zilele, de tot timpul. EL se află în cer. Uneori în preludiu, numita vestire, EL are freamătul *zburătorului*, al îngerului vestitor, al peștiorului, la sorocul consacrat al îprimăvărărilor. În sensul înălțării, al separării dualității (să lase taina nopții și a sănului să-și facă rostul natural - gestație pură!) observăm desfacerea îmbrățișării. Ghinda, verigă în sine a ... coloanei, părăsește ramul, gravitational, iar duhul rodirii cu fotosinteză, se depărtează, rămâne din ce în ce mai sus cu puterea luminii ascunsă de înnoptarea din glie. Despărțirea este finalul unui ciclu, ca un cerc rupt de transcendență, acolo unde și π se arată infinit, în nedeterminarea sa, și unde, ascunsă în infinitul mic această poartă ne vorbește de începutul unei noi încercuiri, fără întrerupere – ca o spirală, ori poate un arbore al lui Esei, poate chiar unul al geneticii cu ștafeta duhului nemuritor. Trebuie, spun scripturile, ca ghinda să moară eroic, prielnic și din propriul mormânt... să învieze (v. Lucian Blaga: „orice sămânță-

nalță/ de pe un mormânt o piatră..."). Ghinda, ca un modul, în spațiul materialității pure, iar principiul subtil al duhului patern în spațiul abstracțiunii pure, dincolo de artefactul cu sugestia că un demiurg a făptuit-o... cu mâinile lui. Dacă luăm în discuție Biserică, cuprinsă-n *ansamblu*, întreirea stărilor ne este, structural, mai evidentă. Tatăl ceresc, coboară pe *axis mundi* și să-vârșește taina cea mare în altar. Mama cea de toate zilele este damnată să nască în pronaos, cu interzicerea formală a acce-sului în altar (o singură dată are acces și doar în legătură cu nașterea trupului bisericii... atunci fiind preacurată și din ea însăși născându-se cuvântul!). Între pronaosul mamei și altarul tatălui se află naosul umanității care socializează și primește „darurile”, spiritualizate.

În biserică cea mare, *ansamblul* însuși (în întregul său, o „Biserică”, au constatat-o cei cu descifrarea abstractului!), povestea eroilor este povestea supremă care a esențializat „nașterea și moartea lumii”. Apoi continuitatea, numita nesfârșire, în expresia gândirii populare își va fi avut sentința clar exprimată: „Aşa-i lumea trecătoare/Unul naște și altul moare!”, precum și lumile în succesiunea lor! Simultaneitatea spațiilor, întreit întrepătrunse (treime de ființare!) cu creștere, descreștere și moment al contemplației ne află întru nesfârșirea trecerii (cu lumi de apoi!) într-un moment și într-un loc după cum steaua noastră își are... norocul: călăuzită pe firmament de... magi, ori arzându-și meteoric căderea într-o noapte, în căutarea sănului altui început.

Masa, Poarta, Biserică, apoi Coloana, toate au întreirea. Venim, ne așezăm, apoi plecăm. Lume..., după lume. Ne naștem, creștem, luptăm eroic, apoi facem bilanțul, ca o judecată în-teleaptă străfulgerați de... geniu: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată!”

(2014, februarie)

Între realitatea ficțiunii și adevărul mincinos...

În plină tranziție, dinspre ceva nebulos către ceva neclar, a apărut o vastă „literatură” - scrisă cu pixul primit cadou electoral, ori cu stiloul, cu pana de idei muiată în călimara cu venin, cu apă de ploaie -, cu *certitudinea* celui care știe tot, foarte sigur, din surse foarte serioase. Avem însă, certitudinea incertitudinii, care plutește peste memorialistica scrisă cu năduf, peste documentele unor adevăruri ocultate, peste un ocean al suferințelor scurse prin... *canal*, în bolgiile iadului concentraționar, peste faptele unor pătimiri pe care *memorialul durerii* (ca o sinteză a cronicii unor suferințe!) le-ar putea aduce spovedanie pentru iertarea călăilor și mântuirea vremii de azi de răul lui ieri. Adâncul nelimpezit lasă vederii doar gunoaiile și frâul liber al celor ce nu se lasă duși la ghena istoriei. Huzurul de azi al tortionarilor dovediți și simultana mizerie a foștilor deținuți politici, este recunoașterea unei stări de fapt.

Din marea recoltă... literară, cu cele profunde și necesare mântuirii, alături de avalanșa atâtore lucruri neavenite este greu de desprins urâtul de frumos, necesarul de inutil, interesantul de locul comun, originalul de plagiat, autenticul față de kitsch ..., etc. Aşa ne-au năpădit toate „nestematele”, nesperatele, disperatele și nepublicabilele altădată produse ale unor minți libere de orice canon, dar în cănun, foarte încinse de tem-

peratura vremii... De gustibus... ! Se vor fi găsit, imediat, noii îngeri păzitori ai acestor trăsnăi: editurile și sponsorii generoși, fără să știe întotdeauna pe ce cheltuiesc banii, prea ușor obținuți, ori doar gestionați în numele celor pe care îi reprezintă, nefăcând-o însă! Ivite precum ciupercile (sa-profite!) după ploaie, în conflict cu limba română, cu dreptul de autor (cu propriile drepturi... legitime!) și cu faptul estetic vor sluji în sălbatica economie de piață: gusturile, orgoliile, vanitățile, în totdeauna contra cost, și după pofta clientului plătititor. Toată lumea a început să se priceapă la scris, precum tot românul e chibit la... fotbal. Dacă în ce privește fotbalul s-ar găsi scuza că acesta se face în principal cu picioarele și alea înfipite dosnic și doar uneori, fraudulos, punând mâna (aici excepția făcând-o cei ce slujesc înaltele porți, peste statul de om, adică portarii care au în job, ca și politicienii, pusul mâinii în spațiul imunității ca un careu mic și chiar în cel mare, cu mai multe... parale!), în ceea ce privește scrisul... noii „literaturi”, mâna - aici folositară fără meserie!-, ar fi trebuit să se subordoneze capului aşezat pe aceiași umeri. Dar o scuză se mai găsește. Atunci când ne pierdem capul ce să facă bietele mâini care o iau și ele razna...? În tranziție fiind, cum să nu-și piardă bietul cap orientarea? Până mai ieri, temeinic, cu repetiție să ne intre bine în el, *adevărul* era unic direcționat, *bine* definit și de necomentat. *Dreptatea* avea conturul stabilit apriori, *eroii* erau cunoscuți și *morală* își avea *principiile* clare, iar *dușmanii* se arătau hidoși, sugând *sâangele poporului* într-un nărv vechi *boieresc*, ba chiar și *burghez*. *Patrioții* erau cei ce își dădeau viața în iubirea lor față de *patrie*. Ciudată *patria* asta! Mamă vitregă pentru unii - nu puțini în... țara profundă! - evident ostilă în ranchiuna ei!-, avea în partajarea ei subversivă *inegalitatea* postulată. Așa că erau mulți, mocnind și cârtind tocmai suferința nerecunoscută și interzisă arătării ei la față. Se auzea des sentința : „pentru

unii mumă, pentru alții ciumă!" exprimată într-o pornire spontană în care cenzura devenea spectator, sub acoperire. Dar s-a întâmplat (oare, ce loc să fi avut întâmplarea, în reașezarea lumii și ruperea cortinei de fier?) ca „înaltele porți” să se lase o vreme deschise și să se amestece albul cu negru, ca negura să devină dominantă. Cel ce fusese legat prin fire multe și nevăzute ajunsese de... capul lui (aşa credea nefericitul!), în noaptea cu fulgerătură atunci când nu doar caii se fură și unde putea striga din toţi rărunchii, că oricum nu-l auzea nimeni în larma tuturor, în care nu-l observai pe celălalt. O mare mișcare browniană își urla acumulările, agitându-și mâinile lăsate special fără cătușe. Cot la cot hoțul din buzunare, cu omul nemulțumit dus la răcoare pentru că... *fluierase în biserică*, ori cărtise la fostul stăpân fiindcă îi luase drepturile legitime... revoluționau împreună. Răcnetul cel mare cumula toate răcnețele din piața publică, fiecare cu motivul său. Cine striga mai tare, cine băga pieptul mai în față se putea alege cu ceva... Aşa s-au arătat... naivii, viitorii pricopsiți și revoluționarii haosului, numai buni... la pescuitul cu plașca... Pescarii cei vechi aveau sculele și meșteșugul cu ei, ba chiar și copiii pregătiți să se procopsească de pescuit în marea buimăceală a plevuștii... Iată-ne, definind, cumva, tranziția! Cum să facă foștii, să se vindece de cele vechi? Ca în *scăldătoarea de la Vitezda!* Să rămână aceiași *pescari de oameni!* Celui prostit înainte, ca să nu poată vedea noua străfulgerare, băltoaca trebuia să-i rămână tulburată pe toată durata acestui... pescuit fericit. Iar în firea *peștilor* să se inoculeze senzația marii fericiri democratice, după *traversarea tunelului, a desertului* (alte modele inteligibile ale ... tranziției!). Ca să treci fictiv pe malul celălalt și să cazi tot în picioare cu puterea malului de pe care ai plecat... trebuia dublu tulburată apa mocirlei. Oare acesta să fie motivul pentru care la noi, la români, tranziția nu se mai termină? Nu cumva pes-

carii roșii și cu sculele lor, s-au vindecat în scăldătoare, măsluind îngerul cel mare cu darurile de pe maluri? (A se citi resursele pământului, în care includem și materia cenușie dată spre sărăcirea de duh!) Sigur și-au recăpătat firmanele, li s-au reafirmat slugărnicile, iar în interior, dreptul asupra turmei: să o tundă, să o mulgă, când, și cum vor voi!

Când primești o carte scrisă în perioada aceasta de tranziție, constatătă interminabilă, faci rapid o trecere în revistă a datelor de identificare, să vezi dacă între cele multe primite, aproape simultan, trebuie neaparat să o citești. Este grea allegerea. Multimea aparițiilor editoriale, chiar dacă în tiraje modeste seamănă cu o frenezie a buruienilor amestecate cu planete nobile, unele foarte rare, altele chiar comestibile, pe mai-danul, ca un loc al tuturor. Totul pare un câmp foarte larg, evident conflictual, pe terenul lăsat părloagă de fosta literatură propagandistică a realismului socialist. Vidul, adică absența fos-tului câmp de forță instituit cu rosturi clare, se reîncarcă natural cu cele nerostite din cauza călușului, cu ceea ce era interzis, cu ceea ce trebuie strecurat subliminal de către cei ce vor să se reașeze, cu ceea ce trebuie spus, ca într-o sticlă pusă în plutire spre a salva ceva... prin hazard.

Dacă vrei să fii în realitatea tranziției trebuie, neaparat, să o trăiești, descifrând-o! Să o citești, prin adevărul omenește posibil intuit de aproapele tău aflat cu tine pe aceeași scenă. Unor prieteni cunoscuți, din cele făptuite mai demult și cărora le-ai acordat clauza, până la proba contrarie..., le citești, fără *pre-calificare* cărțile. Pentru ceilalți va trebui, apriori, să-ți iezi masurile „să nu arzi gazul de pomană”. Este ușor de constatat improvizarea înainte de deschiderea unei cărți. După cum arată obiectul intuiești respectul pentru carte, ori statuia pe care, glorie ieftină pentru autor, eventual sponsor, vrea să se insueze vânătorul de merite ieftine, folosindu-se de ambalaj în

lipsa conținutului. Aici ne poate veni în ajutor chiar evenimentul cu lansarea publică a cărții, unde se arată, ca untelemlnul la suprafața apei... de ce, și pentru cine, a fost scrisă cartea, adică *quid prodest?* Presupunând că ai fost la lansare, că ai citit prefața, introducerea, referințele de specialitate nepartizane și că ești în predispoziția adecvată lecturii și începi să citești, te întrebă când te oprești? Dacă ai gustul exersat și rafinat de multă carte valoroasă citită, cu autori validați public, observi ușor frumusețea stilului, faptul că are ceva al lui și numai al lui. Că este original și știe să te prindă în mrejele lui, să-ți capaciteze atenția, inclusiv asupra modului de gândire și al percepției asupra realității, să te transpună în dezbaterea istorică, aproape imposibil de tranșat între ipotezele în dispută. Atunci nu te lași din lectură până la concluzia finală a autorului, undeva spre final și încerci să o pui în cumpănă cu cea personală. Poate există un consens asupra ideilor, dar și lucruri, fapte care au evaluări diferite, interpretări, unele poate contrare, lucruri evident normale dacă ne acceptăm diferențele, aparatele diferite de interpretare, tributare profesiilor și unor experiențe pe trasee diferite de viață, chiar dacă în aceeași societate, în respirația aceluiași aer și sincroni cu leatul.

Între realitatea personală citită pe cont propriu, fără intermediari și cea zugrăvită de altcineva, rar se va întâmplă coincidență. Diferențele de citire ni se datorează, fiind atâtea motive să nu vedem același lucru la fel. Dar când un torrent întreg de opinii contrare te izbesc agresiv și îți par minciuni fabricate special să te smintească - cum poți observa pe canalele de comunicare media! -, cum să te ferești de intoxicarea inevitabilă, prin repetitia lor ostentativă? La primul semnal de alarmă închizi poarta: arunci cartea, schimbi canalul, pui capăt dialogului înainte de escaladarea energiilor negative

și te retragi în propria-ți cetate informală. Cauți aliații, încă idei să poți intra în dez-baterea cu potrivnicii, cel puțin într-o egalitate a forțelor. Contrapunerea pozițiilor, ca un duel al contrariilor, pe balanța unei judecăți obiective va impune scuzele, acceptate sau cerute, într-o lume aşezată normal...

Despre nașteri, în faptul curgerii...

Nașterea este marea taină a ieșirii din potențialitate. Faptul ivirii în lumea cu chipuri, demult asemenea, este unul cunoscut apriori, de atunci de când o voință se va fi manifestat, să se pună în operă ca un plan cu prototipul făcut, dincolo de începutul timpului. Buna vestire este încredințarea că nașterea va avea loc și atunci timpul omului devine început de istorie. Omul primordial, chip asumat de Creator, se materializează, cuvânt îintrupat, *născut, iar nu făcut*, să participe la curgere, să fie Cel ce este : cale, adevăr, viață. Viața, în manifestarea ei plenară, identificată doar curgerii, pare o limitare la doar un ipostas. Ori procesualitatea vieții fusese demult descifrată. Anticii, în cosmosul lor mărginit, cu temeri multiplicate față de un panteon suprapopulat, observaseră trinitatea stărilor din sistematizarea unui proces : *in potentia, in actu, in opera*. Acum știm că *Dumnezeu era Cuvântul*, logos primordial, El era voință (*cuvântul era la Dumnezeu*, adică se avea pe Sine!) și Arhitectul (Demiurgul!), adică *făcătorul tuturor lucrurilor văzute și nevăzute* (după constatarea sfinților părinți, în simbolul credinței: Crezul!). În această ipostază, în ciclul facerii primordiale, va face din lut, Omul, iar în istorie se va fi coborât prin nașterea lui, om din omenescul curgător pe fața pământului, cu numele de Adam, prin care s-a pornit mecanismul vieții: Eva, să putem desluși dialectica, cu tensiunea contrariilor. Momentul revoluționar al venirii lui Dumnezeu să mân-

tuie lumea: nașterea lui Iisus Hristos, este un început de... eră nouă. Este semnul că rostogolirea în curgere este ciclicitate, și că revoluționările au legitatea imuabilă. Fluxul năvalnic, și spășitele retrageri, creșterea impetuoașă sub soare, apoi ascunderea în semințe ne vorbesc de acest du-te vino între înainte și înapoi, între lăuntru și afară, între latent și manifestare. Pare un joc al timpului cu eternitatea. Vieții în istorie, ca o fatalitate îi urmează... moartea. Fizicienii mecaniciști ar spune că după mișcare urmează repausul, ca o răposare a celui ce s-a oprit din drumul vieții sale. Aici reapariția în lume a celui repausat ar însemna o nouă... naștere, adică în jocul vorbelor: o renaștere. Renaște, întotdeauna, ceea ce a mai fost. Între nașterile succesive, ca o ștafetă a continuității, intervine momentul ieșirii din cercul rostogolirii vieții. ieșirea din timp, pe malul râului rămas curgător, înseamnă trecerea în netimp, în eternitatea celui ce contemplă și vede (atotvăzător!) dacă lucrurile au fost bine făcute, adică judecă (pregătind îndreptarea lucrurilor!) să poată interveni mântuitor, cum observăm în sistemele cu autoreglaj, cu *feed-backuri* ale naturii. ieșit din fluxul vieții, împreunat cu întregul, în repaosul lui Dumnezeu, duhul își adaugă concluzia judecății, se îmbunătășește prin contemplație (lucrătoare și ea, în mod evident, acolo unde îi recunoaștem și inferenței, truda gândului!) și apoi se pogoară, din nou, *iar*, și *iară*, precum duhul tuturor primăveri, să renască în substanță, o nouă etapă. La scara istoriei oamenilor se observă că spiritul unei perioade, revine, aproape cuantic (în sensul discontinuității, asemănător modelor!), păstrând aproape întotdeauna sentința trecutiei judecăți și urmele ispășirii tuturor răstignirilor. În cel renăscut se găsește tiparul inițial al îngemănării trupului cu sufletul, dar și nouitatea tezaurizată din experiențele trăite, tocmai urmele piroaielor și împunsătura în coastă. Între evenimentul nașterii și cel al renașterii, o discontinuitate în cur-

gere este evidentă, ca o vremelnică uitare, sau un plictis, față de o modă consumată. Absența din timpul fizic, cel al curgerii, și așteptarea, în chiar substanța zeului solar (vezi L. Blaga/Mirabilia sămânță!) nu înseamnă încă moarte. Spiritul a ceea ce s-a pus în potență este viu în rodul material al unui trup, care se va fi topit și el întregului. Apoi și acesta, judecat și pus să renască ceea ce a fost, își crează un trup nou cu duhul tocmai primenit. Renaștem din spiritul cel vechi, actualizat de judecata cerului, din același lut, în timpul luiurgător cu alte coordinate. Renașterea este permanetizare a duhului pe pământ, una personalizată. Ea nu se abate de la cuvântul ziditor, primordial, dar are în sine valoarea adăugată a participării la istorie a ștafetei oamenilor. Geometria și filozofia antică, cu orizontul ființării închis și mărginit va fi renăscut după socraticul îndemn al căutării sinelui, altă structurare a stărilor în evul de mijloc. Zeii și apoi Dumnezeu lubitorul, pus în centrul universului cu infern, purgatoriu și paradis, vor provoca oamenii să trăiască îndumnezeiți, fără cercetări și curiozități speciale. Omul, cu chipul Tatălui creator, trebuia să se încreadă în parada creaționistă, să nu cerceteze și să iubească divinitatea propusă instituțional. Cârtiri, insubordonări, abuzuri, plictis, obscurantism, toate vor altoi spiritul științific antic, și îl vor scoate din ilegalitatea excesului dogmei creștine. Așa va renaște omul... Renașterii. Lumea se întoarce pe dos, ca o brazdă, sub plugul înnoitor. Un exces este înlocuit, mai mereu, cu altul. Omul pus în centrul lumii, tot prin exces, va fi negat dumnezeirea tocmai exilată. Iluminarea revelației, va fi înlocuită cu iluminismul rationalist, cartezian al științelor. Stările se vor conceptualiza cu omul demiurg (care mai fusese invocat de antici, înainte de Nietzsche!), iar rafinamentul filozofic al lui Hegel, privind curgerea istorică, ne va vorbi despre: teză, antiteză și sinteză. În principiul mecanicii newtoniene

ene, cu acțiune și reacțiune, filozofii în dezbaterea lor vor fi intuit teza și antiteza, iar biologia, observând curgerea va schimba paradigma omului creat, cu aceea a evoluției lui din primate. La orice nouă naștere/renaștere lucrurile se tulbură. Oare nu ne spune *scriptura* lucrul acesta, în parabola cu vindecarea de la Vitezda? Nu un înger tulbură apa scăldătoarei și un om, în neputința stării sale trecute, este purtat de o putere exterioară, spre vindecare? Tămăduirea este în fapt scăparea din trauma veche, prin limpezire, într-o scăldătoare tulburată, ca o confirmare că aici s-au mai produs vindecări. Omul vindecat renaște în condiția lui trecută, de om sănătos. În veacul al XX-lea filosofii existențialiști ne vor fi vorbit despre: ascundere, ieșire din ascundere și ființare, iar azi, pe aceeași linie evoluționistă, secularizantă să se mai vorbească despre *societatea deschisă*, în care omul încă supune natura și el rămâne *măsura tuturor lucrurilor*, din centrul său de lume.

Prin materialitatea excesivă noile concepe vor marca drumul istoriei și vor deveni instrumente, pentru noi proiecte și noi modalități de acțiune. Domeniului cultural-spiritual, revoluția... luminilor, acum două sute de ani, ne va fi adus în scenă *civilizația-drepturilor omului* (marea promisiune de mântuire a lumii! Nu promisiuni au fost și colonizările spoliatoare?!). Nu cumva excesul invocării drepturilor (pentru cei puternici!), devine o ipocrizie, când ști că nu le poți asigura, ori că le poți asigura prin acceptate pagube colaterale pentru cei neajutorați? Este ademenitor, de maximă utilitate în comunicare, de-a vorbi despre emancipare (drepturi iluzorii, plăcere, hedonism etc.), despre libertatea personală în absența ei, despre un fel de-a exista al noii condiții umane dependent doar de sine. Profilul invocat este o standardizare a omului emancipat, puternic și eliberat de strânsoarea castelor, a diferențelor sociale, dar rămâne unul instituit formal, ca o nouă convenție atinsă, *ab*

initio, de utopie. Drepturi enunțate teoretic, cu bune intenții, ascund însă, abil, condiționările imposibil de respectat. Omului din centrul lumii i se vor fi dat *drepturi speciale*, între care viața în *democrație*, clamată, însă foarte dificil de realizat, atunci când omul își este propriul arbitru. Apoi neamurile, *aparent alese*, toate, de la Apostolul Pavel promisele... națiuni pentru mai târziu, cu state ierarhizate valoric, (vezi ratinguri, coeficienți de țară, credibilitate, grad de democratizare, de integrare, ierarhizare după puterea economică, după puterea militară, după sferele de influență, puterea de *vetou* etc.), sunt numai în aparență egale între ele în mentalul modern/post-modern, deși egale în fața lui Dumnezeu. Să observăm, totuși, că Occidentul creștin catholic/protestant/ laic-ateu, și Răsăritul orthodox, își trăiesc diferit nașterile și renașterile, în ciuda atâtór mișcări: unioniste, integrationiste, ecumenice. În pofida devizei : *unitate în diversitate*, să spunem că unitatea traiului în istorie, nu se poate defini, fără arbitrul care asistă, din eternitate, fenomenul istoric. Lui Dumnezeu îi slujim și Lui, ca propriului nostru Tată, ne rugăm și ne închinăm, respectându-l poruncile și principiile.

Lucian Blaga la... 120 de ani de la naștere

(O poveste, cu mirare, în jocul virgulei)

În luna Mai, prin 1895 se naștea în Lancrăm Lucian Blaga. În Mai 1961, chiar de ziua nașterii sale- 9 mai- era pus din timpul viu, în timpul mut și întins odihnei, în lut, lângă casa în care se va fi născut. Drumul rotund al duratei, de-a fi om cu rost de împlinit, duce undeva unde timp și spațiu se topesc și devin una eternului unu. Profetic va fi fost poetul-filozof, înainte de soroc și aici prin propriu-i vers îl arăt: „În noapte undeva mai e/tot ce a fost și nu mai e...” Ne opintim acum cu o virgulă, ca semn de încetinire în marea-ne trecere, și ne cuprinde minunarea: „În noapte undeva, Mai e!/în tot ce-a fost și nu, Mai e!...” *Orice-nceput se vrea fecund/risipei se dedă florarul...* Adeverim cu dragoste primenită că Lucian Blaga este o fecundă victorie, a spiritului românesc, răsărită-n ziua consacrată izbândelor și tăinuirii comorilor. Ne minunăm, ne întrebăm de ce după 120 de ani de la ivirea geniului unui semen de-al nostru, să ne mantuiască cu lucirile sale, să ne limpezească lăcrimările, păstrăm o surdină vinovată și mai ascultăm cucuvaiele și stafiile din Râpele Roșii?

Ne atenționa prin 1928 în „Biografie” din poemul „Laudă Somnului” asupra ispitișării sale: „.... lumea e o cântare” pe care o umblă, ca fiecare „închis în cercul aceleeași vetre”. În 9 Mai 1895, Lancrămul a fost ales *prag de lume* să fie și potecă „patimei”. Cine l-a în-drumat pe Lucian Blaga spunem și noi: Fie

binecuvântat, sat de lacrimi fără leac, constatănd alături de R.Gyr în „Lacrimi”: „*Din lacrimi punem pod genunii/ din lacrimi înviem mereu/și, împletind din lacrimi funii/he priponim de Dumnezeu...*” dar, iscodind altfel muza parodiei: „*Prin Lancrăm punem pod minunii/în Lancrăm înviem mereu/ lucim de Blaga, azi al lumii/mai luminați cu Dumnezeu...*”

În 9 Mai, 2015, am fost pelerini în Câmpul Frumoasei, seniorii vâlceni. Am trecut pe la casa dedicată memoriei sale și pe la țărâna ascunsă sub glie, atestată de piatra de hotar din cimitirul Lancrămului. Am aprins o lumină într-o candelă, am picurat gânduri de slavă întru pomenire și i-am spus că trecând pe la Sibiu vom fi dat răspuns întrebării sale privind *anul 2000*. Sibienii nu l-au uitat, numele său este ocrotitor celei mai mari universități din Transilvania. Mai apoi vom fi vorbit despre tine, Luciene, la cenaclul „Petale” din Râmnicu Vâlcea. Despre *hronicul și luntrea* personală... reținute prin Purgatoriile vremii, într-un jubileu al tăcerilor impuse, vom fi vorbit la asociația dascălilor care te cunosc bine: cea a „Seniorilor”. În Academia de sub Pământ, la Ocnele Mari, îți vom fi dedicat un laudatio, ca reparație pătimirii tale în afara Academiei Române... înaintea trecerii între cei cu adevărat... drepti.

Așa înțelegem noi, iubitori ai faptelor tale lăsate moștenire, să te avem cu noi spirit călăuzitor în propria-ne mare trecere.

(2015, septembrie)

Pogorârea... duhului

Se pogoară ceea ce este sus, pe contrasensul tuturor înăltărilor. Se pogoară ceea ce este aşteptat într-o casă, într-un trup, pregătite... să primească darul. Se pogoară preaplinul, ca un vârf al umplerii, în prea golitul, prea obișnuitul și prea secătuitul trup.

Se pogoară limbi de foc, să reaprindă vetrele acoperite cu cenușă. Se preling sângele răsăritura pe petalele albe ale zorilor, să îmbujoreze toți... trandafirii. Cu brațele încărcate de roze venim să întâmpinăm duhul scoborât de... Rusalii.

Pădurile de un verde umbros își arborează în milioane de solzi argintii duhul, fremătând în teii, cu toți îngerii codrului ascunși în ramuri.

Am urcat Kogaionul în ziua hărăzită pogorârii duhului. Ne-am întâlnit chiar la Stânișoara, între cele două turnuri de veghe: Mănăstirea Turnu și releul cel mare al muntelui Cozia, cu prelingerea din cerurile intermediate. Locul intersecției, Biserica Mănăstirii Stânișoara, ne-a pus împreună, trupul - cărat ca pe o Golgota, pe Valea Păușei, precum istovitul Sisif, a bolovanului personal, ca o roată de moară! – cu duhul cel nou pogorât din cer. Am stat de vorbă, tăcând preț de o slujbă, apoi încă una, semnificând vecernia, prin mijlocirea părintelui sjujitor și a fraților săi întru monahism. Cu fața la catapeteasmă văzusem flăcările în ramurile teilor aşezate la porțile împărătești.

Arhanghelii porților și părinții sacerdoți ne îvesteau nouă, fie căruia, înrâurirea viitoare, în duhul vegetal, de argint. De deasupra, Pantocratorul, în ipostasul Demiurgului, își oglindea în noi planul întrupat, însuflare și dăruit, de ziua aceasta a primenirii, cu ramura Duhului cel nou.

Am rostit smeriți toată tăcerea noastră. Părintele ne-a miruns cu un sărut de argint frunțile, apoi am mâncat din trupul de pâine al tatălui, devenit fiu și om între noi, cu chip după asemănarea noastră. Apoi, în întreita recurență divină, tot de argint, a fost și ramura primită personal, să ne așeze armonie a curgerii, cu statornicia gândului solar: *râu – ram*. Orice început se vrea fecund, risipă de duh, precum ne adeverește cel născut și săvârșit în florar. Poem luminos, pus marcă identitară de-un... luceafăr, acest binom ne dădea/redându-ne, în „naturalitate”, după spusa lui Constantin Brâncuși, conștiința seminței care trebuie să-și ridice piatra pentru o nouă înviere!

La ieșirea de la Apus a bisericii, că doar trecusem prin... vecernicie, fiecare om, persoană însuflare, părea un pom de argint. Asupra lui Duhul se pogorâse cu o rămurică de... tei.

Ne trecea prin minte, acum, prin inspirația venită, nechemată, dar nu întâmplătoare, că genialul Eminescu, cu... teii săi, s-a primenit în Duhul românesc al Rusaliilor... din întreg codrul. În locurile noastre duhul se pogoară vibrație de unduiri tainice – în spațiul indefinit ondulat, va fi spus Lucian Blaga, cel sălăsluit lângă Râpele Roșii!. Nu doar prin teii, dar și mestecenii, adică prin „pădurea de argint”... de poveste. Credem aici, la marginea pădurii de brad, că rămurișul tuturor copacilor codrului secular respiră duhul simțirii românești, care se prelinge în încăpătorul nostru trup, botez nou al neuitării de sinea noastră, cât o patrie primită de zestre de la părinții noștri, plecați să ne fie muntele din piatră, de lângă.

Într-o necontenire, fără sfârșire întoarcere din latențe, cum se vădește viața naturii, avem înălțare și pogorâre a duhului! Aceasta urcă, se înălță sus, foarte sus, pentru înnoire. Apoi, înnoit, descărcat de balast, se pogoară energie necreată să lumineze inelul de *vreme...vine*. Între cele două momente, lumea se purifică. Uneori prin potop, alteori prin arderi de tot, ca niște revoluționări gigantice ale gândului.

Ne descărcăm de păcate prin mărturisire. O putem face de la tribună, în piața publică, ca reproș adus la ceea ce se întâmplă lângă noi, de regulă dând vina pe... vecinătăți. Uneori, într-o autocritică timidă ne asociem și noi însine cauzalităților, recunoscându-ne doar complicitatea... *nesemnificativă* și faptul că am fost... antrenați într-o vâltoare pe care o regretăm prin răul adus. Descărcarea de păcatele ce ne apasă dureros suflul, ca o piatră grea, are nevoie de mărturisirea sinceră, făcută... Duh(ovnicului). El ia asupra sa povara, rugându-se pentru noi. Tot el ne sfătuiește, întru cele de obște, dându-ne învățăturile demult puse-n scripturi. Adevărata mântuire este atunci când în noi se sălăsluiește, primenit, duhul cel nou. În fapt duhul nostru împovărat, descărcat, purificat prin aerul tare al... înaltului și prin focul adevărului, revine în locul din care a plecat. A fost înainte... înaintemergător, a păcătuit, a fost judecat, răstignit, i-au fost omorâte păcatele, s-a suit la cer și se coboară în trupul cel nou, înviat prin mărturie.

De ce am urcat la Stânișoara? Ne-am adus aminte de strămoșii noștri din stirpea nobilă a păstorilor, păzind mioara năzdrăvană. Am vrut să le recunoștem faptul că stâna a fost, în premergerea creștină, locul sacru în care Dumnezeu a cultivat mitul „bunului păstor” și a *mielului* de jertfă. Tot din acest loc al *mioarelor* s-a născut ideea neresemnării, a jertfirii curate, ca o nuntă cosmică. Pe vârful muntelui rotundul cerului, în cuprinderea lui solară, s-a transformat în pătratul stânii, adevărat san-

ctuar de rugă... pentru turma oilor albe și negre, în toc mirea contrarilor...

Am coborât de la Stânișoara, la Turnu, către citoria lui Mircea cel Mare. Î-am strigat de peste Olt bucuria. Dinspre vîrful cel înalt adia mireasma rășinii și binecuvântarea treflată a împărăției pururea verde. Printre pietrele uriașe panglica șerpuitoare în soare a Oltului ne curge și ea argintată cu duhul cel nou...

Poetul ca un ...Pom. Omule! Pomule! Poetul Om? Pom al cunoașterii.

Cunoașterea Poetului? Datul în formă pură: stratul mumelor, supt prin înrădăcinare, mărturisire tăinuită și iscodită prin șerpuirea ca o ispită, în tărâmuri adânci; cerul însoririlor prin ochii frunzișului, înstăpâniți prin ramurii, cât țin zările.

Poetul însuși ? Întrupare cu cer și pământ, ba chiar îngemănarea celor două, într-o formă unică, cu logos primenit.

Poetul? Cuvânt înnoitor din ceea ce a fost, rostindu-se prin ceea ce este, pentru ceea ce se va ivi.

Poezia? Datul lui, ca o ghinda, care să învie, ridicându-și piatra, ca bornă de vremuire, să reafirme duhul poetului, în căutare de trup. (i-l vor da munții!)

*La început (dintru început) a fost cuvântul,
Si cuvântul era la Dumnezeu,
Și Dumnezeu era cuvântul!....,*

La început a fost datul, ca o ladă de zestre ferecată și aceasta „ladă”, ca un pom al cunoașterii, se afla la Dumnezeu. Ispit fiind, apoi iscudit, „pomul”, prin tenebrele îndoielilor, experiențelor directe, prin seva mumelor, își va da „mărul”... Constatăm că lumina lui Dumnezeu pe Dumnezeu îl mărturisește. (cum si

contrariul are logica simetriei: „cu moartea pre moarte căl-
când!”)

Iată-L pe Dumnezeu, rost viu, prin poetul care devorându-L
se umple de cunoștință binelui și răului, se împropriază cu
Dumnezeu. Chiar El, Dumnezeul, Cuvântul, se va face poezie,
imn de slava, rugăciune. Cânt de duhuri înaripate, în toți pomii
cu porumbi nevăzuți, armonie și arome, adieri de zefir în lu-
mina grădinilor... să fie!

9 Mai, 2009/ Să ne amintim că în această zi s-a născut, prin
1895, Lucian Blaga!

CUPRINS

1.Răspuns la întrebări (încă) nepuse	5
2.Dialog virtual. Lucian Blaga ne întreba, așteptând răspunsurile	13
3.Intermedierea poetului	53
4.Între realitatea ficțiunii și adevarul mincinos...	61
5.Despre renașteri, în faptul curgerii...	67
6.Lucian Blaga la... 120 de ani de la naștere	73
7.Pogorârea... duhului	75

